

Roosa Pirskanen

Jenna Suomula

KIELI KESKELLÄ SUUTA

Varhaiskasvattajien käytännön keinoja tukea
4–5-vuotiaiden kielenkehitystä päiväkodin
arjessa

Opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Roosa Pirskanen ja Jenna Suomula
Työn nimi	KIELI KESKELLÄ SUUTA - Varhaiskasvattajien käytännön keinoja tukea 4–5-vuotiaiden kielenkehitystä päiväkodin arjessa
Toimeksiantaja	Mikkeliläiset päiväkodit
Vuosi	Toukokuu 2021
Sivut	50 sivua, liitteitä 2 sivua
Työn ohjaaja	Virve Jussila

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena oli selvittää, miten varhaiskasvattajat tukevat 4–5-vuotiaiden lasten kielenkehitystä varhaiskasvatuksen arjessa. Tavoitteena oli saada tietoon varhaiskasvattajien käyttämiä käytännön keinoja tukemiseen. Tutkimuksessa selvitettiin myös, kuinka lasten yksilölliset kielen kehityksen tasot otetaan tukemisessa huomioon.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä kahden mikkeliläisen päiväkodin kanssa. Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja aineisto kerättiin teemahaastattelulla. Haastattelu suunnattiin varhaiskasvattajille, jotka työskentelivät kyseisen ikäryhmän parissa. Teemahaastattelusta saatu aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä ja kaikki vastaukset käsiteltiin anonymyminä. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu käsitteistä kielenkehitys, kielenkehityksen tukeminen, varhaiskasvatus sekä varhaiskasvattaja.

Tutkimustulosten perusteella arjen pedagogiikassa toteutuvat sanoittaminen, käsitteiden avaaminen sekä arjen tilanteiden hyödyntäminen ja nämä koettiin toimiviksi keinoiksi tukea kielenkehitystä. Näiden lisäksi varhaiskasvattajat käyttivät arjen tukemisessa hyödyksi pienryhmätoimintaa, kuvia, musiikkia, lorutusta sekä sadutusta. Myös aikuisen puheen, ilmeiden ja eleiden katsottiin olevan tärkeässä asemassa. Lasten yksilölliset kielenkehityksen tasot pyrittiin ottamaan huomioon muun muassa yksilöllisellä ja kohdennetulla ohjaamisella.

Tutkimuksen perusteella 4–5-vuotiaiden lasten kielenkehitystä voidaan tukea arjessa yksinkertaisillakin asioilla. Kielen tukeminen lähtee pienistä arjen tilanteista sekä niiden hyödyntämisestä. Kuvien hyödyntäminen puheen lisänä, auttaa lasta kehittämään omaa kielen käyttöä sekä toimii aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukena. Varhaiskasvattajat voivat hyödyntää tukemisessa myös omia vahvuuksiaan kuten musikaalisuuttaan tai heittäytymisen taitoaan ja löytää näiden kautta tapoja auttaa lasta kielen kehittämisessä. Varhaiskasvattajien rooli kielen kehityksen tukemisessa on erittäin tärkeä ja heidän omalla panostuksellaan on merkitystä.

Asiasanat: kielenkehitys, kielenkehityksen tukeminen, varhaiskasvatus, varhaiskasvattaja

Degree	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Roosa Pirskanen and Jenna Suomula
Thesis title	Early childhood educators' practical methods in supporting the language development of 4–5-year-olds in daily life at a kindergartens
Commissioned by	Kindergartens in Mikkeli
Time	May 2021
Pages	50 pages, 2 pages of appendices
Supervisor	Virve Jussila

ABSTRACT

The objective of this bachelor's thesis was to study, how early childhood educators support the language development of 4–5-year-old children in the daily life of early childhood education. The main goal was to collect information about practical means and how the support take place. The study also examined how children's individual language development levels were noticed as a part of the support.

This bachelor's thesis was produced in cooperation with two kindergartens in Mikkeli. This study used a qualitative research method, and the material was collected with thematic interview. The interview was aimed at early childhood educators who worked with this particular age group. The material collected from the thematic interviews, was analyzed with content analysis. All the answers were handled anonymously.

According to the research results, finding terms, opening the concepts and utilizing everyday situations were found to be useful methods to support language development in the everyday pedagogy. In addition to these, early childhood educators used small-group activities, pictures, music, jingles and tales efficiently in everyday support. Other important methods were adult speech, expressions and gestures. The children's individual levels of development were taken into account, for example, with individual and targeted guidance.

According to this study, the language development of 4–5-year-old children can be supported everyday with simple things. Language development begins with little everyday situations and utilizing those. Utilizing pictures with speech is a good way to help a child to develop their own use of language, and it supports interaction between adult and child. The early childhood educators can use their own strengths to help a child with language development. The early childhood educators' role in supporting language development is very important and it is significant how much they make an effort for it.

Keywords: language development, supporting language development, early childhood education, early childhood educator

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KIELENKEHITYS JA SEN TUKEMINEN	8
2.1	Kielenkehitys	10
2.2	4–5-vuotiaiden kielenkehitys	11
2.3	Lapsen tukeminen kielenkehityksessä	12
3	VARHAISKASVATUS	15
3.1	Varhaiskasvattajan rooli päiväkodissa	16
3.2	Kielen tukeminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden näkökulmasta	18
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	19
4.1	Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	20
4.2	Tutkimusmenetelmä	20
4.3	Haastattelu	21
4.4	Aineiston analyysi	22
4.5	Opinnäytetyön prosessi	23
4.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	24
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
5.1	Kielenkehityksen tukeminen päiväkodin arjessa	26
5.2	Yksilöllisten kielenkehityksen tasojen huomioiminen lapsiryhmässä	29
5.3	Aikuisen rooli tukijana	33
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
6.1	Käytännön keinot 4–5-vuotiaiden kielenkehityksen tukemiseen	36
6.2	Yksilöllisten kielenkehityksen tasojen huomioiminen tukemisessa	38
7	POHDINTA	40
7.1	Opinnäytetyön toteutuminen	43
7.2	Jatkotutkimusehdotus	44
	LÄHTEET	46

LIITTEET

Liite 1. Tutkimustiedote

Liite 2. Puolistrukturoidun teemahaastattelun runko

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia 4–5-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemista varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa pyrimme selvittämään varhaiskasvattajien erilaisia käytännön menetelmiä ja toimintatapoja tukea 4–5-vuotiaiden lasten kielenkehitystä päiväkodin arjessa. Valitsimme tämän ikäryhmän tutkittavaksemme, koska 4–5-vuotiailla lapsilla kielen käyttäminen on jo monipuolisempaa ja kehittyneempää, jolloin aikuisen rooli ja antama tuki on tässä kielenkehityksen vaiheessa erittäin tärkeää. Kielen käyttäminen ja oppiminen on iso osa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja myös tästä syystä halusimme opinnäytetyössämme tutkia aihetta tarkemmin.

Opinnäytetyön tavoitteena on saada selville, mitä käytännön keinoja varhaiskasvattajat käyttävät 4–5-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemisen apuna. Tavoitteena on myös kartoittaa, miten yksilölliset kielenkehityksen tasot huomioidaan näissä tukemisen keinoissa. Haluamme opinnäytetyömme kautta tuoda tietoisuuteen hyväksi havaittuja ja käytettyjä menetelmiä, jotta niistä voivat hyötyä kaikki lasten kanssa työskentelevät.

Opinnäytetyömme työelämäkumppanina toimii kaksi Mikkeliissä sijaitsevaa päiväkotia. Toteutimme aineistonkeruumme haastattelemalla päiväkotien 4–5-vuotiaiden kanssa työskenteleviä varhaiskasvattajia. Käytimme aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Näin pystyimme antamaan haastateltavien vapaalle puheelle tilaa ennalta määriteltujen teemojen sisällä.

Olimme sopineet työelämäkumppanimme kanssa yhteistyöstä jo aikaisemmin. Heidän puoleltaan ei ilmennyt opinnäytetyöhömmme aihe-ehdotuksia ja saimme vapaat kädet aiheen valintaan kiinnostuksemme mukaan. Löytäessämme mielenkiintoisen aiheen, hyväksytimme sen vielä päiväkotien johtajalla. Työelämäkumppanin rooli näkyi työssämme yhteistyönä päiväkotien johtajan sekä työntekijöiden kanssa. Johtaja oli mukana opinnäytetyön alkuvaiheessa.

Opinnäytetyömme aihetta pohtiessa tutustuimme aikaisempaan tutkittuun tietoon tästä aiheesta. Lapsen kielenkehitystä ja sen tukemista on tutkittu opinnäytetöissä sekä pro graduissa. Muissa tutkimuksissa on tarkasteltu aihetta muun muassa kielihäiriöiden sekä kaksikielisten lasten näkökulmasta.

Esimerkiksi Pätsi (2010) on opinnäytetyössään tutkinut lapsen kielenkehityksen tukemista päiväkodissa. Hän keskittyy tutkimuksessaan pääosin kielenkehityksen haasteisiin. Tiihonen ja Zatout (2017) taas ovat tehneet ohjeet päiväkodin työntekijöille 3–5-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemisesta. Tämä opinnäytetyö oli ikäryhmän ja aiheen puolesta lähellä meidän työtämme.

Useissa pro graduissa on tutkittu lapsen kielellistä kehitystä hänen ensimmäisinä ikävuosinaan. Esimerkiksi Lindgren (2014, 2) käsittelee pro gradussaan lapsen varhaista kielenkehitystä ja siihen liittyviä tekijöitä. Tutkimustaan varten hän on seurannut 3-vuotiaan lapsen kielellistä kehitystä hänen syntymästään asti. Lapsen kielen kehitystä on tutkittu myös muissa pro graduissa. Jyväskylän yliopistosta Laukkanen (2010) sekä Hanka (2017) ovat omissa tutkimuksissaan käsitelleet lapsen kielellistä kehitystä eri asiayhteyksissä. Hanka käsittelee tutkimuksessaan varhaisen kielenkehityksen vaikutusta sosiaaliin taitoihin ja käyttäytymisen ongelmiin lapsen kasvaessa. Laukkanen sen sijaan on tutkimuksessaan ottanut näkökulmakseen kielenkehityksen jatkuvuuden esikielellisestä kommunikaatiosta viisivuotiaaseen.

Meitä kiinnosti lähteä tutkimaan nimenomaan 4–5-vuotiaiden kielellistä kehitystä, koska esimerkiksi Kaure ja Rauhala-Vaahervaara (s.a., 5) nostavat esille, että tässä ikäryhmässä lasten puheessa alkaa esiintymään eri sanaluokkiin kuuluvia sanoja samassa suhteessa aikuisen puheen kanssa. Tämän lisäksi halusimme rajata tutkimuksemme tähän ikäluokkaan, koska muun muassa Koivusen ja Lehtisen (2016, 189) mukaan kielenkehitys on hyvin yksilöllistä. Näin ollen alle 3-vuotiaiden lasten normaalin ja viivästyneen puheen erottelu on haastavaa.

Meillä on varhaiskasvatuksen opintojakson sekä syventävien opintojen kautta pohjaa ja lähtöolettamuksia tästä aiheesta. Ajattelemme, että kielen tukemiseen on olemassa paljon erilaisia keinoja ja tapoja. Mielestämme aikuisen motivaatiolla ja innokkuudella on merkittävä vaikutus siihen, millaisilla eri tavoilla

hän tukee lapsen kielenkehitystä sekä innostaa lapsia oppimaan. Vaikka kielenkehityksen tukemiseen on olemassa paljon materiaaleja sekä tietoa, halusimme tarkastella varhaiskasvattajien antamaa tukea käytännön keinoilla päiväkodin arjessa. Halusimme tutkia aihetta nimenomaan tästä näkökulmasta, jotta saamme käsityksen, millaiset tukemisen keinot varhaiskasvattajat kokevat oikeasti toimiviksi 4–5-vuotiaiden kanssa työskennellessä.

Mielestämme tästä tutkimuksesta ja siitä saaduista tuloksista on hyötyä tulevaisuudessa niin meille, kuin muille alan ammattilaisille. Suoritimme molemmat sosionomiopintojen yhteydessä varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden ja uskomme, että tulemme tarvitsemaan tutkimuksesta saatuja toimintatapoja ja menetelmiä tulevaisuudessa.

Lähdemme opinnäytetyössä ensimmäisenä avaamaan keskeisiä käsitteitämme teorian valossa. Keskeiset käsitteet muodostuvat tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatuksesta, varhaiskasvattajasta, kielen kehityksestä sekä sen tukemisesta.

2 KIELENKEHITYS JA SEN TUKEMINEN

Lasten kielen kehitystä on tutkittu yleisesti jo useita vuosikymmeniä. Kielellinen kehittyminen on tiiviisti yhteydessä lapsen muuhun kognitiiviseen kehitykseen, kuten ajatteluun, puheen kehittymiseen, muistiin ja havaitsemiseen. Lasten kielen kehitystä on tutkinut vuonna 1991, ruotsalainen Margit Torneus (Torneus 1991). Hän kehitti käsitteen kielellinen tietoisuus ja se tuli myös Suomessa käyttöön 1990-luvun alussa. Kielellinen tietoisuus voidaan jakaa neljään erilaiseen tasoon. Näitä ovat fonologinen-, morfologinen-, syntaktinen- sekä semanttis-pragmaattinen tietoisuus. Fonologinen tietoisuus viittaa äänneiden tietoisuuteen, kun taas morfologinen tietoisuus kertoo kielen sanaston sekä muotojen ymmärtämisestä. Tietoisuutta sanajärjestyksestä, kielen sääntöjärjestelmästä, puheen rytmistä ja melodiasta kutsutaan syntaktiseksi tietoisuudeksi. Semanttis-pragmaattinen tietoisuus taas viittaa sanojen sisällön ja merkityksen tietoisuuteen. (Koivunen & Lehtinen 2016, 153.)

Perustana lapsen hyvälle tukemiselle on päivittäisessä arjessa tapahtuva kasvatus ja pedagogiikka (Koivunen 2009, 91). Lapset tutkivat mielellään ympäristöään ja haluavat innolla kokeilla uusia asioita. Heillä on luonnostaan uteliaisuutta ja kiinnostusta uuden oppimiseen. Leikin kautta lapsi pääsee oppimaan hänelle ominaisella tavallaan ja asettaa itselleen kehittymishaasteita, joista hänen on mahdollista suoriutua. Koska leikki toimii keskeisenä oppimisen väylänä, tulisi kehityksen tukemisen rakentua sen ympärille. (Siiskonen ym. 2014, 188–189.)

Varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä saattaa olla havaittavissa kielen kehityksessä eri tasoilla olevia lapsia. Jos varhaiskasvattaja havaitsee lapsella ilmevän puutteita kielenkehityksen normaaliin tasoon nähden, voidaan lapselle suunnitella pedagogisia tukitoimia. Kun pedagogiset tukitoimet on löydetty, lähdetään lapsen kanssa harjoittelemaan ja kehittämään tarvittavaa taitoa. On tärkeää tarkastella lapsen kielen kehitystä niin kokonaisuutena kuin yksittäisten tekijöiden kautta. Tällöin on mahdollista tunnistaa sekä kielen vahvuuksia, että kehittämisen kohteita ja antaa tarvittavaa yksilöllistä pedagogista tukea. (Sandberg 2021, 255.)

Lasten kielenkehityksen eri tasot näkyvät muun muassa vuorovaikutus- ja leikkitaidoissa. Vapaassa leikissä nousee esille lasten vertaissuhteiden merkitys. Vertaislapsiryhmät kehittävät lasten leikkikieltä, jolloin lapsi, jonka kielenkehitys on hitaampaa, pääsee kehittämään omaa kieltänsä. Lasten tuottamat oman toiminnan ja leikin sisällöt ovat merkityksellisiä tekijöitä kielenkehityksen kannalta. (Reunamo, 2014, 24.)

Lasten kielellisen kehityksen tasot saattavat myös aiheuttaa haasteita sekä ristiriitoja leikki-tilanteissa kommunikoinnin vähäisyyden vuoksi. Kielellistä tukea tarvitsevat lapset saattavat käyttää vähemmän aikaa muiden lasten kanssa leikkimiseen ja voivat hakeutua enemmän aikuisen seuraan. On riski, että he jäävät syrjään tämän kaltaisesta toiminnasta, koska heidän kielelliset valmiutensa eivät ole riittävät kielelliseen kommunikaatioon. (Reunamo 2014, 30.)

Whitehead (2009) on käsitellyt kirjassaan kielen ja lukutaidon kehittämisen tukemista lapsen ensimmäisinä vuosina. Hän nostaa kirjassaan esille 0–7-vuotiaiden lasten ajattelua, sosiaalisia ja kulttuurisia tietoja sekä kommunikaatiotaitoja. Whitehead korostaa kielellä leikkimisen tärkeyttä kielenkehityksen kannalta. Kasvattajilla ja hoitajilla on vastuu opettaa lapsille sitä, millä tavalla esimerkiksi yhteisö ja kulttuuri leikkivät kielellä. Lapset voidaan tutustuttaa niin lauluihin, musiikkiin, riimeihin, sananlaskuihin kuin sanontoihin. Whitehead myös rohkaisee kasvattajia leikittelemään kielellä, vaikka se tuntuisikin typerältä. Kielellä leikittely on lapsille kuitenkin älyllisesti stimuloivaa, joka toimii hyvänä perustana lukutaidolle, fonologiselle tietoisuudelle sekä kielen oppimiselle tulevaisuudessa. (Whitehead 2009, 27, 30.)

2.1 Kielenkehitys

Ihmisen kieli lähtee kehittymään jo sikiövaiheessa kohdussa ja jatkaa kehittymistään lapsen kasvaessa (Niemitalo-Haapola ym. 2020, 9). Kielen osaamisella onkin merkittävä rooli elämässämme: se antaa ainekset tuntemiseen, ajatteluun, tietämiseen ja havaitsemiseen. Kielenkehityksen perustana toimii varhaiset vuorovaikutustaidot. Lapsi on luontaisesti kiinnostunut olemaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Tätä voidaankin pitää ikään kuin kehityksen juurina, joita muistin, ajattelun sekä havaintotoimintojen kehittyminen vahvistavat. (Niemitalo-Haapola ym. 2020, 18-19.)

Niemitalo-Haapola ym. (2020, 18–19) ovat nostaneet teoksessaan esille Vygotskin ja Piaget'n näkökulmat kielen kehitykselle. Vygotskin sosiaalisen konstruktivismin teorian mukaan sosiaalisella vuorovaikutuksella on vaikutusta lapsen henkiselle kasvulle. Toisin kuin Vygotski, Piaget korostaa omassa loogisen konstruktivismin teoriassaan, että henkinen kasvu, älyllinen kehittyminen sekä oppiminen muodostuvat lapsessa itsessään.

Lapset rakentavat tietämystään aikaisemman tiedon pohjalta, joten monipuolinen toimintaympäristö sekä kielen rikastuminen edesauttavat kehittymistä. Kehittymisen kannalta lapselle on oleellista löytää vastauksia miksi?- ja miten?-kysymyksiin. Kun lapsen kieli kehittyy, muodostaa se lapselle kokemuksia omien tunteiden ja ajatusten sanoittamisesta. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 75.)

Kieli toimii meillä oppimisen välineenä monessa eri tilanteessa. Lapset leikkivät ja touhuavat luonnostaan paljon, jolloin kielen oppiminen ja opetteleminen on näissä tilanteissa ominaisinta. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5.) Koska leikin avulla lapsi oppii asioita luonnollisemmin, on leikin rooli kielenkehitykselle merkittävä. Lapsilla on huomattavissa kielellistä osaamista jo ennen kuin he alkavat tuottaa sanoja ja puhetta. Leikkiessään lapset viestivät paljon kehoillaan ja toiminnallaan, mikä näkyy katseen, eleiden sekä ilmeiden käyttämisinä. Vaikka lapsella kielenkehitys olisikin vasta aluilla, on hänellä jo valmiiksi ymmärrystä kielestä. (Niemitalo-Haapola ym. 2020, 212.)

Leikinomaiset tilanteet ovat lapsen kielenkehityksen kannalta opettavaisia, kun lapsi pääsee rikastuttamaan sanavarastoaan niin aikuisten että ikätovereidensa kanssa. (Niemitalo-Haapola ym. 2020, 212). Lasten kasvaessa he liittyvät varsinkin leikkiessään kielen toimintaan, joka auttaa heitä kuvailemaan leikin tarkoitusta ja sen etenemistä. Tässä korostuu lasten omat kokemukset, jolla on merkitystä kielen oppimisen kannalta. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 17.)

Kieli antaa meille mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Kielen ja puheen pulmat ovat usein yhteydessä myös lapsen sosiaalisiin taitoihin. Aikuisella on suuri rooli olla seuraamassa ja tukemassa lapsen kielenkehitystä. Koska aikuisen velvollisuus on jatkuvasti tarkkailla kielenkehityksen kulkua, voidaan kielenkehityksen pulmat huomata mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja puuttua niihin. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5.)

2.2 4–5-vuotiaiden kielenkehitys

Kielelliset ilmaisut alkavat olemaan 4-vuotiaalla yhtä tarkkoja kuin aikuisella. Tässä iässä lapsella on taitava kyky keskustella, kertoa ja kysellä erilaisista asioista. Lapsella on jo myös taito rakentaa järkeviä ja monisanaisia lauseita sekä sanoittaa omia ajatuksiaan ja tunteitaan. 4-vuotiaana lapsi myös osaa tuottaa puheessaan määreitä, jotka osoittavat tavaroiden paikkaa. (Koivunen & Lehtinen 2016, 154.) Lapsi alkaa 4-vuotiaana sanoittaa ja tarinoida omia ko-

kemuksiaan sekä sitä, miltä hänestä tuntuu. Myös kiinnostus luontoa, vuoden-aikoja sekä ihmisten toimintaa kohtaan lisääntyvät. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 75.)

Lapsi osaa jo 5-vuotiaana käyttää kieltä puheessaan monipuolisemmin ja sujuvammin. Puheessa on havaittavissa äidinkielellisesti oikeita taivutussääntöjä sekä lauseiden muodostaminen on sujuvaa. [r]-, [s]- ja [l]- virheet ovat vielä usein huomattavissa, mutta puhe on äänteellisesti selvää ja tarkkaa. Tässä iässä erilaiset ilmaisut ovat myös huomattavasti tarkempia. Myös lapsen kielellä on yhteys muuhun kehitykseen ja esimerkiksi leikillä on yhteys lapsen kielen kehitykseen. (Koivunen & Lehtinen 2016, 154.)

4–5-vuotiaana lapsia kiinnostaa paljon erilaiset sadut, kertomukset ja tietokirjat. Tämän ikäisillä lapsilla alkaa olemaan paljon niin tietoja, että taitoja ja aikuisen on tärkeää olla tukemassa kehitystä, jotta lapset saavat parhaan mahdollisen tuen kielen kehitykselle. Tämän vuoksi aikuisella on tässä vaiheessa erityisen merkittävä rooli. (Hakamo 2011, 15, 27.)

Näiden ikävuosien aikana lapsen puhe on hyvin samankaltaista kuin aikuisella, mutta virheitä artikulaatiossa sekä sanojen taivutuksissa voidaan vielä havaita. Lapsi osaa jo luokitella esineitä, tuntee päävärejä sekä käyttää käsitteitä esimerkiksi ajan ja nopeuden ilmaisuun. (Koivunen & Lehtinen 2016, 155.)

2.3 Lapsen tukeminen kielenkehityksessä

Tukemisella tarkoitetaan taitojen ja tietojen vahvistamista erilaisten apukeinojen avulla. Tärkeää on, että ymmärretään kaikki toiminta tukevaksi toiminnaksi, sillä tukea voidaan antaa monin eri tavoin. Tukemisessa on hyvä luoda mahdollisimman kiireetön ilmapiiri, jotta pystytään rauhasa keskittymään siihen, mitä ollaan tekemässä. Vuorovaikutus on todella tärkeä osa lapsen tukemista. Kun aikuinen on muun muassa kannustava, rohkaiseva, selkeä sekä toistaa asioita, auttaa tämä lasta ymmärtämään sekä keskittymään tilanteeseen. (Kaure & Rauhala-Vaahervaara s.a., 9–10.)

Lapsen kielenkehitystä on tärkeää tukea päivittäisissä tilanteissa, kuten syödessä, pukiessa, wc-käynneillä sekä tietenkin ohjatuissa toiminnoissa. On tärkeää, että lapsi saadaan ymmärtämään, mitä ollaan tekemässä. Aikuisella on suuri rooli lapsen kielenkehityksen tukemisessa. Tilanteiden ja asioiden nimeäminen lapselle on erityisen tärkeää ja opettavaista. (Kaure & Rauhala-Vaahervaara s.a., 9–10.) Myös Nurmilaakso ja Välimäki (2011, 45) tuovat teoksessaan esille, että muun muassa ruokailutilanteissa käytävät keskustelut luovat hyvän mahdollisuuden lasten sanavaraston laajentamiselle. Pelkkä aikuisen läsnäolo laajentaa keskustelun teemoja ja yhdessä tekeminen lisää lasten näkökulmia erilaisiin asioihin ja kokemuksiin.

Koivunen (2009, 91) nostaa kirjassaan esille arjen pedagogiikan tärkeyden varhaiskasvatuksessa. Perusta lapsen tukemisessa voidaan katsoa olevan tavallisessa arjessa ja siihen kuuluvassa arjen kasvatuksessa tai pedagogiikassa. Hyvää arjen kasvatusta pidetään perustana niin yksilölliselle, kuin erityiselle tuelle.

Pihlaja ja Viitala (2018, 185) nostavat esille Bouchardin ja hänen tutkijaryhmänsä (2009) näkemyksen siitä, että kielellisten taitojen tukeminen ja kehittäminen voidaan jakaa kolmeen erilaiseen toimintaan. Näitä ovat lapsilähtöinen, vuorovaikutusta ohjaava sekä kieltä mallintava toiminta. Lapsilähtöisen toiminnan keskiössä ovat lapsen omat kiinnostuksen kohteet, jotka pitävät sisällään aikuisen kanssa toimimista. Vuorovaikutusta ohjaava toiminta on lapsen ja aikuisen välistä keskustelua, jossa aikuinen rohkaisee lasta osallistumaan. Näiden lisäksi kieltä mallintavassa toiminnassa lähtökohtana on kasvattaa lasten sanavarastoa käyttämällä rikasta ja monipuolista sanastoa.

Erilaisten menetelmien ja toimintatapojen avulla voidaan tukea lasten kielellistä kehittymistä. Hepola ja Vaaraniemi (2012, 12) käsittelevät teoksessaan kuvien avulla tukemista, sekä niiden hyödyntämistä osana oppimista. Vaikka he tarkastelevat aihetta oppilaiden näkökulmasta, on kuvien hyödyntäminen samanlaista myös varhaiskasvatuksessa.

Kuvat toimivat visuaalisena menetelmänä, joiden avulla voidaan tukea lapsen kommunikointitaitoja, sosiaalisten tilanteiden hahmottamista, toiminnano-

hjausta, tunneilmaisun, käyttäytymisen sekä tarkkaavaisuuden säätelyä. Visualisoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi toimintaympäristön muokkaamista ymmärrettävämmäksi, mikä auttaa lapsia osallistumaan toimintaan sekä luo tunnetta osallisuudesta. Visualisoinnin keinoja kuvien lisäksi ovat muun muassa tekstit, piirrokset, viittomat, valokuvat sekä esineet. (Hepola & Vaaraniemi 2012, 10, 12.)

Kuvakommunikointi ei ole tarkoitettu ainostaan jollekin tietylle ryhmälle, vaan kuvia voi hyödyntää kaikenikäisille lapsille. Kuvien käyttäminen auttaa tukemaan puhetta sekä korvaamaan kommunikointia. Kuvien käyttö joko yksittäin tai yhdisteltyinä ikään kuin kuvasarjoiksi, mahdollistaa lapselle asioiden muistamisen, ohjeiden ymmärtämisen sekä antaa apua itseilmaisuuksiin. (Saari & Pulkkinen 2009, 2.)

Kielen kehitystä voidaan tukea myös esimerkiksi laulujen, lorujen, lukemisen ja sadutuksen kautta. Lasta kannattaa myös haastaa kertomaan itse esimerkiksi, mitä hän haluaa. Näin hän oppii yhdessä aikuisen kanssa sanoittamaan omia ajatuksiaan. (Kaure & Rauhala-Vaahervaara s.a., 9–10.) Sadutus on vastavuoroiseen toimintakulttuurin johdattelleva menetelmä, jolla aikuinen voi saada tietoa lasten ajatuksista tarinan kautta. Sadutuksen tarkoituksena ei ole lähtökohtaisesti opettaa lasta esimerkiksi lukemaan ja kirjoittamaan, vaikka näitä taitoja sadutuksessa opitaankin. Sadutuksen kautta varhaiskasvattajat voivat tehdä arjessa tilaa lasten aloitteille. (Karlsson 2014, 18–19.) Rungot lukeminen sekä lasten kanssa keskusteleminen auttavat tukemaan sanojen hallintaa sekä kielellistä valmiutta (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 77).

Kielellä voidaan katsoa olevan monia musiikillisia piirteitä. Näitä voivat olla esimerkiksi rytmi, puheen melodia, tempo sekä äänen laatu ja värähtely. Rytmi on yksi tärkeimmistä kielellisistä toiminnoista ja musiikin avulla voidaan tukea hyvin kielen kehittymistä. Lapset, joilla esiintyy kielellisiä erityisvaikeuksia, saattaa olla usein vaikeuksia hahmottaa rytmikkäitä. Usein tällainen ennakoitua lapselle tulevaisuudessa luki- ja kirjoitusvaikeuksia. Rytmien havaitsemisen puute voidaan katsoa liittyvän sanojen tavujen erottelamiseen ja fonologisen tietoisuuden kehittymiseen. Tällöin juurikin rytmien sekä rytmittämisen kehittäminen varhaislapsuudessa on merkittävää lapsen kielenkehityksen kannalta. (Pohjakallio 2014, 4–5.) Lapsen kielellistä kehitystä voidaan tukea musiikin kautta.

Sanavaraston laajuus ja kehittynyt muisti mahdollistavat 4–5-vuotiaiden lasten ryhmässä laulamisen ja rytmittämisen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 120.)

Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmien koot saattavat olla hyvinkin isoja, jolloin riskinä voi olla, että ainoastaan puheliaimmat ja rohkeimmat ehtivät ääneen. Tällöin pienryhmätoiminta voi olla hyvä keino mahdollistaa kaikkien lasten mielipiteiden ja ajatusten kuulumisen. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa hyödynnetäänkin paljon pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminnan toteuttamiselle on useita pedagogisia perusteita, kuten havainnoinnin helpottuminen, yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, osallisuuden vahvistaminen sekä ryhmän hallinnan helpottuminen. Pienryhmätoiminta antaa mahdollisuuden perehtyä lasten kiinnostuksen kohteisiin sekä syventää keskusteluja ja pohdintoja. (Kangas ym. 2021, 159–160.)

Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmät voivat olla hyvinkin erilaisia, jolloin pienryhmän jakamiseen vaikuttaa ryhmän sen hetkiset tarpeet ja tilanteet (Kangas ym. 2021, 159–160). Myös Pihlaja ja Viitala (2018, 81) nostavat teoksessaan esille pienryhmätoiminnan varhaiskasvatuksessa. Heidän mukaansa pienryhmätoiminnassa lasten on helpompi tuoda esille omia ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vuorovaikutussuhteiden määrä on helpommin hallittavissa.

3 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540). Varhaiskasvatuksella on tärkeä tehtävä lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen sekä oppimisen kannalta. Lapsi oppii varhaiskasvatuksessa tietoja ja taitoja, jotka edesauttavat osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassamme. Vaikka varhaiskasvatus pyörii lapsen edun ja tavoitteiden ympärillä, on huoltajilla aina ensisijainen kasvatusvastuu lapsestaan. Varhaiskasvatuksessa voidaan kuitenkin tukea vanhemmuutta sekä kasvatustyötä ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14.)

Varhaiskasvatuksen järjestämisestä on aina vastuussa kunta. Kunta tai kunta-yhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai vaihtoehtoisesti hankkia sen joko julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat niin Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin, varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Kunnan tehtävänä on huolehtia, että lapsella on mahdollisuus saada varhaiskasvatusta äidinkielenään olevan suomen, ruotsin tai saamen kielellä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14–15.)

Karila ja Lipponen (2013, 30–32) kuvailevat kirjassaan varhaiskasvatusta kokonaisuutena, joka koostuu kolmesta eri ulottuvuudesta: hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. He nostavat teoksessaan esille sen, että varhaiskasvatuksen käsitettä voidaan tarkastella niin pedagogiikan, että kasvatuksen käsitteillä. Pedagogiikan voidaan katsoa tarkoittavan muun muassa kasvatuksen, opettamisen ja koulutuksen tutkimusta sekä erilaisiin kasvatusnäkemyspiirustuvia opetuksen suuntauksia. Pedagogiikka voidaan myös nähdä vuorovaikutussuhteena, jossa osapuolina on opettaja ja oppija.

3.1 Varhaiskasvattajan rooli päiväkodissa

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan siellä toimivan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä. Varhaiskasvatuslaissa korostetaan pedagogiikan merkitystä sekä varhaiskasvatuksen opettajien pedagogista vastuuta. Varhaiskasvatuksessa toimii niin varhaiskasvatuksen opettajia, erityisopettajia, sosionomeja, lastenhoitajia sekä muita varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Moniammatillisuus on varhaiskasvatuksessa vahvuus, jolloin jokaisen osaaminen, vastuut sekä ammattiroolit tuovat varhaiskasvatuksen toimintaan monipuolisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2020, 17–18.)

Varhaiskasvatushenkilöstön saama koulutus ja työkokemus muodostavat tukevan pohjan varhaiskasvatuksen kasvatustyölle. Kaikki varhaiskasvattajat ovat yksilöitä ja jokaisella on oma tyyli ja tapa toteuttaa työtään. Varhaiskasvattajien kasvatustapaan vaikuttavat muun muassa työkokemus, omat lapsuuden kokemukset, kasvatuskäsitykset, persoonalliset ominaisuudet sekä tietotaito. Tärkeä asia kasvatuksen kannalta on kuitenkin se, osaako kasvattaja

huomioida lapsen yksilölliset tarpeet oikealla tavalla. Jokaisen varhaiskasvat-
tajan vahvuudet, puutteet sekä ominaisuudet ovat erilaiset. Erityisesti varhais-
kasvattajan omalla persoonallisuudella on lasten kanssa työskennellessä
suuri merkitys. (Koivunen 2009, 119,122.)

Varhaiskasvattajana työskennellessä avainasemassa on hyvä tilannetaju, lap-
seen tutustuminen sekä hänen asiaansa perehtyminen ja sen kunnioittami-
nen. Nämä luovat hyvän pohjan vuorovaikutukselle ja lapsen kohtaamiselle.
(Nurmilaakso & Välimäki 2011, 25.) Varhaiskasvatusta toteuttaessa on tehtä-
vänä huolehtia aina lapsen edun toteutumisesta sekä huomioon ottamisesta
(Koivunen 2009, 31). Lindeberg-Piiroinen ja Ruokonen (2017, 75) mainitsevat
aikuisen roolin tärkeydestä lapsen myönteisen minäkuvan muodostamisessa.
Aikuinen toimii lapselle myös tiedon jakajana ja opastajana.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 38) on korostettu varhais-
kasvattajien velvollisuutta ja taitoa tunnistaa sekä hyödyntää eri tilanteiden pe-
dagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy varhaiskasvatuksessa ammattitaitona
tunnistaa lasten tekemiä aloitteita sekä heidän tunteitaan ja mukauttaa toimin-
toja niiden mukaisesti.

Havainnoinnin voidaan katsoa olevan osa varhaiskasvattajan perustehtävää.
Varhaiskasvattajan tehtävänä on havainnoida lapsia yksilöllisesti sekä lapsi-
ryhmää kokonaisuutena. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että varhaiskasvattaja
käyttää havainnointia jatkuvasti osana työskentelyään, jolloin hän saa katta-
vasti tietoa niin lapsista, kuin toimintaympäristöistä. Se toimii hyvänä perus-
tana varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelulle, toteuttamiselle sekä arvioin-
nille. Havainnoinnin avulla varhaiskasvattaja oppii tuntemaan lapsen parem-
min ja saa tietoa muun muassa hänen kasvun, kehityksen sekä oppimisen
edistymisestä. Tämä vaatii varhaiskasvattajalta kuitenkin jatkuvaa ja säännöl-
listä havainnointia, sillä lapset kehittyvät nopeasti. (Koivunen & Lehtinen 2015,
16–18.)

Koska leikki toimii lapsille ominaisena oppimisen ja kehittymisen väylänä
myös kielenkehityksen kannalta, on varhaiskasvattajalla tärkeä rooli sen tuke-
misessa ja mahdollistamisessa. Koivula ym. (2017, 179–180) on kirjoittanut
varhaiskasvattajan osallistumisen merkityksellisyydestä lasten leikeissä. Kun

aikuinen osallistuu leikkeihin, rikastuttaa hän läsnäolollaan leikin laatua. Paitsi leikkiin osallistuminen, myös pelkästään aikuisen fyysinen läsnäolo tukee lasten keskittymistä leikkeihin.

Varhaiskasvattajana on tärkeää ymmärtää kielellisen tietoisuuden merkitys. Kieli toimii keskeisenä elementtinä lasten oppimisessa, kehittämisessä, vuorovaikutuksessa, identiteetin rakentumisessa sekä yhteiskuntaan kuulumisessa. Kun varhaiskasvattajat ymmärtävät kielen merkityksen lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen, osaavat he kiinnittää huomiota omaan kielen käyttöön ja toimia kielellisenä mallina. Lapsia tulee rohkaista monipuoliseen kielen käyttämiseen sekä on osattava huomioida lasten yksilölliset kielelliset lähtökohdat. (Kangas ym. 2021, 133.)

3.2 Kielen tukeminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden näkökulmasta

Lasten kielellistä kehittymistä tukee monipuolinen ympäristö, jossa heidän kielenkäyttö- sekä vuorovaikutustaidoistaan annetaan myönteistä palautetta. Varhaiskasvattajien vastuulla on tukea ja vahvistaa näitä taitoja ja uteliaisuutta, jotta lapsi rohkaistuu vuorovaikutukseen niin kavereiden että aikuisten kanssa. Kielenkehitys jaetaan kuuteen osa-alueeseen, joita ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuus. (Opetushallitus 2021.)

Varhaiskasvatusta toteuttaessa on otettava huomioon lasten erilaiset valmiudet oppia kieltä. Lasten kielen oppimisen kannalta onkin varhaiskasvattajana tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla hyvinkin eri tasoissa kielenkehityksen osa-alueilla. Ohjaamalla ja tukemalla lasta kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla, kehittyvät samalla myös lapsen kielelliset identiteetit. Perheiden tavat käyttää kieltä sekä vuorovaikutusta voivat vaihdella paljonkin, jolloin se heijastuu myös lapsen kielen kehitykseen. Perhe voi olla esimerkiksi kaksikielinen, jolloin varhaiskasvatuksessa pyritään tekemään kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus näkyväksi yhteistyössä vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 41.)

Varhaiskasvatuksessa luodaan hyvä pohja lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle, oppimiselle sekä hyvinvoinnille. Lapsen tuen tarpeita pyritään ennaltaehkäisemään erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla järjestelyillä, kuten ryhmien muuntelulla, oppimisympäristöjen muokkaamisella sekä suunnitelmallisella toiminnan jakamisella. Päiväkodin selkeällä struktuurilla pystytään tukemaan kaikkia lapsia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 56.)

Lapsilla voi ilmetä hyvinkin erilaisia tuen tarpeita, joihin hän tarvitsee varhaiskasvatuksessa tukea. Lapsen tarvitsema tuki voi olla niin lyhytaikaista, että pitkäkestoisesti jatkuvaa. Tällöin lapsille tarjottava tuki voi olla yksittäistä tai useammasta tuesta muodostuva kokonaisuus. Lapsen henkilökohtaiset tarpeet otetaan huomioon varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä sekä toimintatavoissa. Varhaiskasvatuksen tarjoama tuki voi pitää sisällään niin pedagogisia, rakenteellisia sekä erilaisia hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä. Pedagogiset järjestelyt, kuten esimerkiksi viittomien ja kuvien hyödyntäminen kommunikoinnin tukena sekä lapsikohtainen ohjaaminen toimivat varhaiskasvatuksen arjessa tuen muotoina. Rakenteellisissa järjestelyissä voidaan ottaa huomioon mm. lapsimäärän pienentäminen ryhmässä sekä henkilökunnan mitoittamiseen liittyvät asiat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 57.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 57) nostetaan esille jatkuvan havainnoinnin, arvioinnin ja dokumentoinnin merkitystä lapsen hyvinvoinnin, kehityksen sekä oppimisen tukemisessa. Varhaiskasvattajan on tärkeää tarkastella ja arvioida riittävästi oppimisympäristön sekä pedagogisten ratkaisujen soveltuvuutta arjessa. Tällöin voidaan taata hyvä perusta lapsen tuen tietoisuudelle.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä osiossa käymme läpi opinnäytetyömme toteutukseen liittyviä asioita, kuten tavoitetta, tarkoitusta sekä tutkimuskysymyksiä. Tämän lisäksi kuvaamme myös tutkimuksessa käytettyjä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Tarkastelemme myös opinnäytetyömme prosessia ja siihen liittyvää eettisyyttä ja luotettavuutta.

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoitus oli tutkia ja selvittää, millaisilla käytännön keinoilla varhaiskasvattajat tukevat 4–5-vuotiaiden kielellistä kehitystä. Halusimme tarkastella aihetta myös siitä näkökulmasta, kuinka varhaiskasvattajat ottavat huomioon ryhmässä esiintyvät yksilölliset kielenkehityksen tasot. Tavoitteena oli tuoda esille heidän tapojaan toimia ja toteuttaa kielenkehityksen tukemista päiväkodin arjessa. Opinnäytetyön aihetta pohtiessamme tiesimme, että halusimme tuoda tietoon käytännönläheisiä sekä arjessa helposti toteutettavia kielellisen tukemisen keinoja 4–5-vuotiaille lapsille. Toivomme, että tästä hyötyvät varhaiskasvattajat, vanhemmat sekä kaikki lapsien kanssa toimivat.

Tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Millaisilla käytännön keinoilla varhaiskasvattajat tukevat 4–5-vuotiaiden lasten kielenkehitystä päiväkotien arjessa?
2. Kuinka varhaiskasvattajat ottavat tukemisessa huomioon lapsen yksilöllisen kielenkehityksen tason?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tässä opinnäytetyössä käytimme tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Syrjäläinen ym. (2008, 7–8) kuvailevat kvalitatiivisen tutkimuksen maastoa laajana, jossa erilaiset tutkimusotteet sekä lähestymistavat sijoittuvat päällekkäin. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan pitää luovana prosessina, jossa vaaditaan niin suurta lukeneisuutta sekä herkkyyttä omaan aineistoon. Koska kvalitatiivisen tutkimuksen keskeisin tavoite on inhimillisen ymmärryksen lisääminen, vaatii se tutkijalta kykyä tulkita saatuja tuloksia.

Kuten Syrjäläinen, myös Tuomi ja Sarajärvi (2012, 9) pitävät kvalitatiivisen tutkimuksen termiä ikään kuin sateenvarjona, jonka alle sijoittuu useita erilaatuisia laadullisia tutkimuksia. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan siis puhua niin laajassa, että kapeammassakin merkityksessä.

Kvalitatiivinen tutkimus sisältää useita erilaisia analyysi- ja aineistonkeruunetelmiä, joilla voidaan tutkia ihmisiä ja heidän elämäänsä. Tutkija voi käyttää joko pelkkää kvalitatiivista tutkimusmenetelmää kerätessään tietoa omaan tutkimuskysymykseen tai yhdistää mukaan myös kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimusmenetelmän. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

4.3 Haastattelu

Päätimme tässä opinnäytetyössä kerätä kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston haastattelemalla. Tuomi ja Sarajärvi (2012, 73) nostavat teoksessaan esille haastattelun eduksi sen joustavuuden ja mahdollisuuden selventää esimerkiksi sanamuotoja tai ilmaisuja. Toisin kuin esimerkiksi kyselyissä, jossa ihmiset vastaavat samanlaiseen lomakkeeseen, väärinymmärrysten määrä kasvaa. Kun tutkimuksessa käytetään menetelmänä haastattelua, on tärkeää saada mahdollisimman tarkkaa tietoa haluttuihin kysymyksiin. Antamalla haastateltaville kysymykset tai aiheet etukäteen tutustuttavasti, tuo se paremmat mahdollisuudet haastattelun onnistumiselle.

Haastattelutyypeistä valitsimme teemahaastattelun. Teemahaastattelulla tarkoitetaan puolistrukturoitua haastattelua, jossa etenimme etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten varassa. Teemahaastattelua toteuttaessa onkin tärkeää pyrkiä löytämään merkityksellisiä ja tarkkoja vastauksia omiin tutkimuskysymyksiin. Tutkija voi itse päättää, kuinka avoimena hän haluaa haastattelun pitää. Valintana on lähes avoimen haastattelun kaltaisesta strukturoidusti etenevään haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 75.)

Teemahaastattelussa käydään läpi ennalta mietittyjä teemoja ja aineiston kerääminen toimii keskustelunomaisesti. Teemahaastattelussa tavoitteena on huomioida haastateltavien tulkinnat ja merkityksenannot. Vaikka keskustelun raameina toimivat jo ennalta päätetyt teemat, annetaan haastateltavan vapaalle puheelle tilaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tässä opinnäytetyössä toteutimme puolistrukturoidun teemahaastattelun, jolloin haastateltavalla oli mahdollisuus vapaalle puheelle, kuitenkin pysyessä päätetyissä teemoissa. Teemahaastattelua varten operationalisoimme tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymykset sellaiseen muotoon ja teemoihin,

jossa haastateltava pystyy vastaamaan niihin. Teimme itsellemme teema-haastattelurungon, joka toimi meillä haastattelun pohjana. Kirjoitimme haastattelurunkoon valitsemamme teemat ja niihin liittyvät kysymykset. Näin pysyimme haastatteluissa pysymään ennalta mietityissä teemoissa. Liitimme puolistrukturoidun teemahaastattelurungon myös opinnäytetyöhön nähtäväksi.

Meillä oli alun perin tarkoitus mennä tekemään haastattelut paikan päälle, mutta covid-19-viruksesta johtuen päätimme toteuttaa teemahaastattelumme yksilöhaastatteluna puhelimen välityksellä. Toteutimme haastattelumme kahdessa Mikkelin päiväkodissa. Olimme lähettäneet haastattelun suostumuslomakkeet seitsemälle varhaiskasvattajalle, joista lopulta viisi osallistui haastatteluun. Kahden varhaiskasvattajan toiveesta toteutimme heidän haastattelunsa parina, ja loput muut kolme yksilöhaastatteluna. Haastatteluun osallistuvista varhaiskasvattajista kolme oli varhaiskasvatuksen opettajia ja kaksi lastenhoitajia. Kaikki varhaiskasvattajat työskentelivät tällä hetkellä tutkimamme ikäryhmän kanssa.

Olimme lähettäneet haastattelun teemat etukäteen haastateltaville tutustuttavaksi. Tällöin haastateltavilla oli jo tietoa käsiteltävistä aiheista, joita haastattelussa tulisimme käymään läpi. Itse kysymykset tulivat vasta haastattelutilanteessa ilmi. Kokonaisuudessa haastatteluihin meni noin 1h 20min, joista jokaiseen meni keskimäärin 20 minuuttia. Haastattelujen kestossa oli pieniä eroja, mutta se ei vaikuttanut vastausten määrään ja laatuun merkittävästi.

Puolistrukturoitu teemahaastattelu antoi osallistujien vapaalle puheelle mahdollisuuden, jolloin saimme varhaiskasvattajien omia kokemuksia sekä näkemyksiä aiheeseemme liittyen. Haastattelutilanne antoi myös meille mahdollisuuden tehdä tarkentavia lisäkysymyksiä.

4.4 Aineiston analyysi

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Teemahaastattelusta saamamme aineisto tallennettiin nauhurilla. Tutkimusta tehdessä kuuluu siihen oleellisena osana tutkimustulosten analysointi. Analyysissä tutkija jäsentelee ja tiivistää kerättyä aineistoa omien teemojen ja tutkimuskysymysten valossa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää niin teoreettisena kehyksenä, kuin liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysia voidaan pitää tekstianalyysina, jossa tutkija analysoi tekstimuotoisia dokumentteja, joita voivat olla muun muassa kirjat, kirjeet, haastattelut, dialogit sekä artikkelit ja keskustelut. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103–104.)

Tutkimuksessamme lähdimme ensimmäisenä litteroimaan saamamme aineiston tekstimuotoon. Tämän jälkeen aineistoa oli helpompi lähteä analysoimaan ja käytimme apuna sisällönanalyysia ja teemoittelua. Aineistoa läpi käydessä pidimme mielessä tutkimuskysymyksemme ja tutkimuksen tarkoituksen, jolloin analysoimme ainoastaan niihin liittyvät vastaukset. Tutkijan on tärkeää pyrkiä pysymään tutkittavassa aiheessa, vaikka aineistosta saattaakin löytyä uusia kiinnostavia asioita (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Koska toteuttamamme haastattelut olivat teemahaastatteluja, oli teemoittelu näin ollen helpompaa. Pystyimme käyttämään jo ennalta määriteltäviä teemoja, joiden alle lähdimme poimimaan haastatteluissa esiin nousseita asioita.

Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston ryhmittelemistä tiettyihin teemoihin eli aiheisiin. Kerätyistä aineistosta poimitaan tiettyjä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Kyse on siis kerätyn aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Tutkija etsii esimerkiksi haastattelusta saadusta aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä sekä sitä, mitä kustakin teemasta on haastattelussa sanottu. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 93.)

Teemoittelussa lähdimme analysoimaan litteroituja vastauksia yksitellen. Kävimme teema kerrallaan läpi, mitä kukin haastateltava oli kyseisestä teemasta sanonut. Lopuksi kokosimme yhteenvedon jokaisesta teemasta ja siihen saaduista vastauksista. Kiinnitimme myös huomiota vastauksia analysoitaessa siihen, nousiko samantyylinen vastaus esiin useammalla vastaajalla sekä mil-laista hajontaa vastauksissa ilmeni.

4.5 Opinnäytetyön prosessi

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme syyskuussa 2020 lähettämällä aihe-ehdotuksen opinnäytetyön koordinaattorille. Idean tultua hyväksytyksi, aloi-

timme opinnäytetyösuunnitelman laatimisen. Palautimme valmiin suunnitelman ohjaavalle opettajallemme joulukuussa 2020 ja saimme samaan aikaan tutkimusluvan työelämäkumppaniltamme. Toimitimme myös vaitiolosopimuksen sekä informointi- ja suostumuslomakkeet haastateltaville luettavaksi ja allekirjoitettavaksi.

Pääsimme aloittamaan aineistonkeruumme helmikuussa 2021. Alkuperäinen suunnitelmamme oli toteuttaa haastattelut päiväkodeissa paikan päällä. Covid-19-viruksen takia, päätimme kuitenkin kerätä aineiston puhelimen välityksellä. Suunnitelmien muututtua epäilimme sitä, saammeko puhelimen välityksellä luotua samanlaista vuorovaikutustilannetta kuin kasvotusten. Epäilyimme osoittautui kuitenkin turhaksi, sillä haastattelut onnistuivat hyvin ja tunnelma oli mielestämme rento.

Pyrimme ottamaan huomioon haastatteluja ajatellen, että päiväkodin arki on hektistä ja siitä irroittautuminen voi olla haastavaa. Olimme valinneet muutamman päivän haastatteluille, mutta varhaiskasvattajat saivat itse päättää mikä päivä ja kellonaika heille sopii parhaiten. Alkuvuoden aikana saimme analysoidua tutkimustulokset ja tarkoituksena oli saada opinnäytetyömme valmiiksi toukokuussa 2021.

4.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön prosessissamme otimme huomioon tutkimuksen eettisyyteen liittyvät asiat, kuten rehellisyyden, huolellisuuden sekä toisen työn kunnioittamisen. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä niiden arvioinnissa tuli noudattaa tarkkuutta ja objektiivisuutta. Tämä varmistettiin sillä, että käytimme opinnäytetyössämme tieteellisiä aineistonkeruu-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. (Kananen 2017, 190.)

Olimme informoineet haastateltavia tulevasta opinnäytetyöstämme ja toivonneet haastateltavien mukaan lähtemistä. Laadimme haastateltaville tutkimustiedotteen, josta tuli ilmi tutkimuksen tarkoitus, pyyntö opinnäytetyöhön osallistumisesta, vapaaehtoisuus sekä tutkimustulosten ilmoittaminen. Tutkimustiedotteen liitteeksi lisäsimme vielä vaitiolositoumuksen, missä sitouduimme

käsittelemään vastaukset anonymyminä. Kyseinen tutkimustiedote löytyy opin-
näytetyössä liitteenä.

Tutkimustiedotteen lisäksi toimitimme jokaiselle haastatteluun osallistuvalla
suostumuslomakkeen, jossa kerrottiin vielä osallistumisen vapaaehtoisuu-
desta ja oikeudesta keskeyttää opinnäytetyöhömmme osallistuminen. Tällöin
kuitenkin meillä olisi oikeus käyttää jo kerättyjä aineistoja opinnäytetyössäm-
me. Kirjallinen suostumus toi molemminpuolista luotettavuutta tutkimuksen
oikeudenmukaisen etenemisen kannalta.

Päiväkotien johtajan kanssa olimme jo sopineet opinnäytetyöstä, mutta kaikil-
la haastateltavilla oli vapaus valita osallistumisensa. Haastateltavia oli tiedo-
tettu, että käsittelemme vastauksia anonymymisti, emmekä tarvitse tutkimuk-
sessa haastateltavien henkilötietoja tai muita tunnistettavia tietoja. Haastatte-
lutilanteiden alussa toimme vielä esille sen, että tulemme nauhoittamaan
haastattelun sekä hävitämme haastattelut tutkimuksen tullessa valmiiksi.

Tutkimusta tehtäessä tutkijan tekemät eettiset ratkaisut kulkevat käsikädessä
tutkimuksen uskottavuuden kanssa. Tutkijan on tärkeää noudattaa hyvää
tieteellistä käytäntöä tutkimusta kirjoittaessa. Hyvä tieteellinen käytäntö pitää
sisällään muun muassa tarkkuutta tulosten tallentamisessa, esittämisessä
sekä arvioinnissa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 132.)

Laadullista tutkimusta tehdessä on hyvä muistaa luotettavuuden kriteeristö.
Laadullisen tutkimuksen kriteereinä pidetään neljää käsitettä, joita ovat (credi-
bility) uskottavuus, (transferability) siirrettävyys, (dependability) varmuus sekä
(confirmability) vahvistettavuus. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 138.) Pyrimme tutki-
musta tehdessä pitämään mielessä nämä kriteerit, jotta tutkimus ja siitä
saadut tulokset olisivat luotettavia sekä esitetty laadukkaasti.

Varmistimme opinnäytetyömme eettisyyden ja tulosten luotettavuuden sillä,
että esittelimme tutkimuksen tuloksissa ainoastaan haastatteluissa esiin
nousseita asioita. Tällöin tutkimustulokset sisältävät ainoastaan tietoa, jota
tutkimus on meille tuottanut. Jätimme omat ennakko-olettamukset ja ajatukset
johtopäätöksiin ja pohdintaan. Pyrimme varmistamaan tutkimuksemme luotet-
tavuutta myös olemalla lähdekriittisiä. Etsimme ja käytimme sellaisia lähteitä

tutkimuksemme tukena, jotka noudattavat hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Muita tutkimuksia etsiessämme kiinnitimme myös huomiota siihen, että ne ovat vertaisarvioituja.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa tarkastelemme haastatteluista saatuja tutkimuksen tuloksia. Teemahaastattelussa tavoitteenamme oli saada tietoon varhaiskasvattajien käytännön keinoja tukea 4–5-vuotiaiden lasten kielellistä kehitystä sekä kuinka he ottavat yksilölliset tasot tukemisessa huomioon. Koska käytimme aineistonkeruuna teemahaastatteluja, pystyimme käyttämään valmiiksi mietittyjä teemoja aineistoa analysoitaessa sekä tutkimustuloksia avatessa.

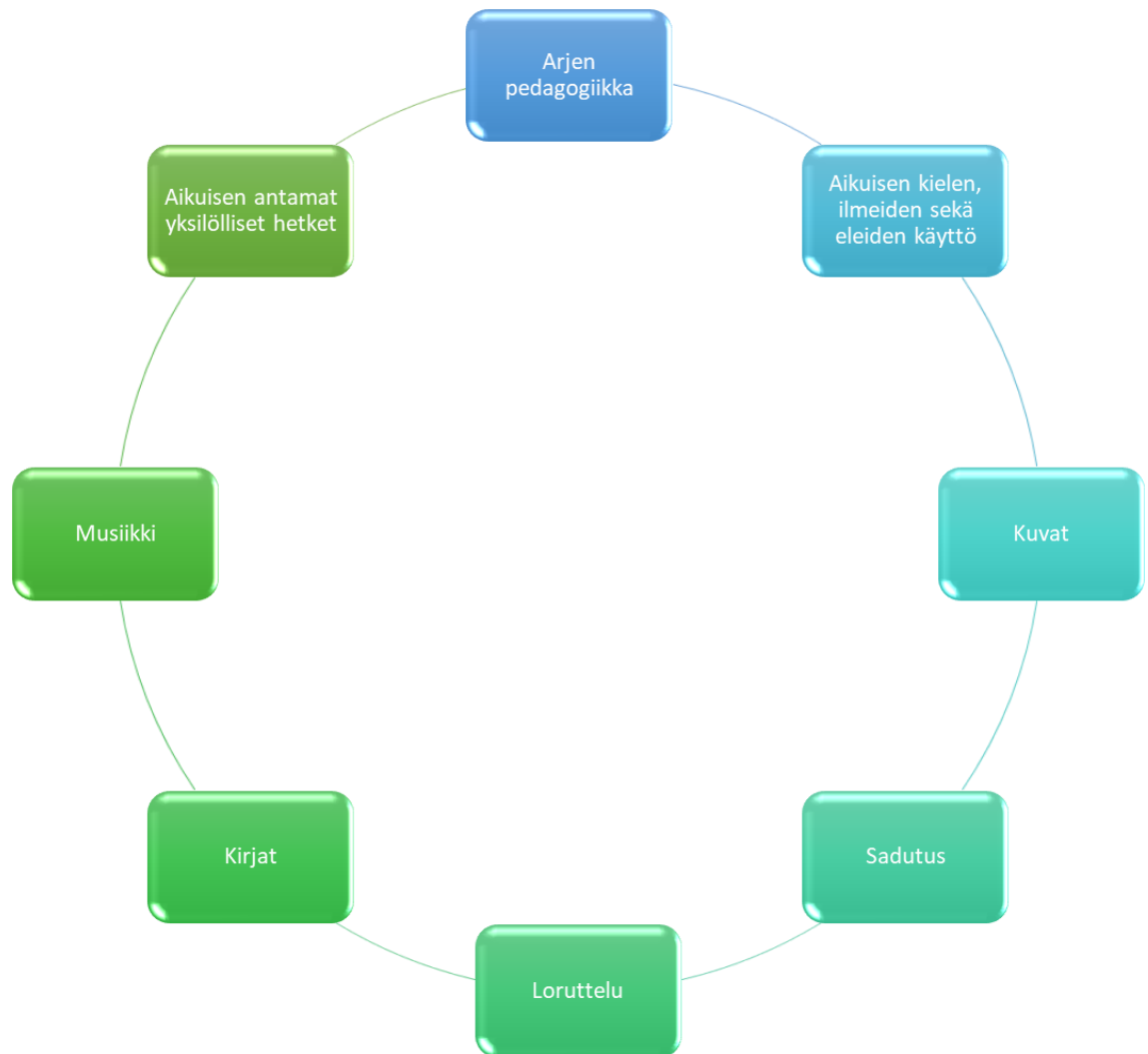
5.1 Kielenkehityksen tukeminen päiväkodin arjessa

Haastatteluissa pyysimme varhaiskasvattajia ensimmäisenä kertomaan, millaiset ovat heidän mielestään 4–5-vuotiaiden kielelliset valmiudet. Kielelliset valmiudet koettiin olevan jo melko hyvät ja sanavarasto alkaa olemaan sekä laaja että monipuolinen. Kielellä loruttelu ja leikkiminen nostettiin mielekkääksi lapsille. Tässä iässä lapset jaksavat kuunnella jo pidempiä satuja ja kielellä hassuttelu alkaa olla ominaista. Lapsien välillä on havaittavissa eroja ja koettiin, että lapsista näkyy se, kuinka paljon kotona heidän kanssaan keskustellaan. Lapset osaavat jo esittää laajoja ja mielenkiintoisia ajatuksia sekä kysymyksiä ja ovat todella kiinnostuneita erilaisista asioista.

Välillä tuntuu että tulee semmoisia kysymyksiä ja ajatuksia mitä ei ole itse ehkä ajatellut. Että sieltä tulee laajoja ja mielenkiintoisia tuota aiheita aina. On paljon ajatuksia.

Lasten kielellisissä valmiuksissa kerrottiin olevan vielä äännevirheitä esimerkiksi r-kirjaimessa. Osalla lapsista kielenkehityksen kerrottiin olevan jo hyvinkin selkeää ja kehittynyttä, kun taas toisilla kehitys on hitaampaa. Toiset pystyvät ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja selkeästi, kun taas toiset yhdellä sanalla. Kielen kehitys nähtiin yksilöllisenä, joka näkyy lapsen tavassa kertoa aikuiselle asioista. Pääosin 4–5-vuotiaiden lasten kielellisiä valmiuksia pidettiin hyvin kehittyneinä, mutta osa lapsista tarvitsee vielä aikuisen tukea itsensä ilmaisemiseen.

Alla olevaan kuvioon olemme koonneet varhaiskasvattajilta haastatteluissa esiin nousseita tukemisen keinoja kielen kehitykseen. Kuvion jälkeen lähdemme avaamaan saatuja tuloksia tarkemmin.

Kuva 1. Kielen tukemisen keinot vastausten perusteella

Seuraavaksi haastatteluissa kysyimme varhaiskasvattajien käyttämiä käytännön keinoja kielenkehityksen tukemiseen arjessa. Arjen pedagogiikka nostettiin yhtenä suosituimpana tukemisen keinona. Asioiden sanoittaminen, selittäminen sekä arjen tilanteiden hyödyntäminen koettiin tärkeiksi kehityksen kannalta. Kun arjen tilanteissa nousee esiin lapsille vieraita sanoja, on hyvä käydä koko ryhmän kesken käsitteen merkitys.

Äsken ruokatilanteessa joku puhu viineristä niin sitten tartuttiin niinkun siihen, että hei tietääkö muut mikä on viineri.

Tärkeänä nähtiin myös aikuisen kielen käyttö. Selkeästi ja kirjakielellä puhuminen, lapsen tasolle laskeutuminen sekä ilmeiden käyttö vahvistavat lasten kielellistä kehitystä. Kuvatukea pidettiin myös hyvänä tukemisen keinoja. Kuvien käyttö esimerkiksi siirtymä- sekä arjentalanteissa toimivat hyvänä lisänä puheelle ja vuorovaikutukselle lapsen ja aikuisen välillä.

Halusimme haastattelussa kartoittaa myös varhaiskasvattajien käyttämiä suunniteltuja toimintoja, jotka tukevat lasta kielessä. Eniten esille tuotiin sadutuksen sekä lorutuksen toteuttaminen lapsiryhmässä. Sadutus auttaa lasta kehittämään mielikuvitusta sekä ilmaisemaan itseään, joka puolestaan rikastuttaa puhetta. Myös kirjojen lukemista lasten kanssa korostettiin, jolloin voidaan aikuisen kanssa käydä läpi kirjojen sisältöä.

Tärkeänä nähtiin myös musiikin merkitys kielen kehitykselle. Lapset oppivat paljon laulujen sanoja ja tässä apuna käytetään rytmistystä, kuten erilaisia rytmikapuloita ja marakasseja. Haastatteluista nousi esiin myös Suupoppia-materiaalin hyödyntäminen kielenkehityksen tukemisessa. Varhaiskasvattajat toivat esille myös kielijumpan hyödyntämisen esimerkiksi aamupiirin yhteydessä. Edellä mainittujen lisäksi koettiin, että suunnitellulla kuvatuen käytöllä on myös suuri merkitys. Päiväkodin seinällä näkyy päivän ohjelma kuvina ja tämä helpottaa lapsia ymmärtämään päivän kulkua.

Aikuisen antamat pienet hetket suunniteltujen toimintojen yhteydessä ovat myös tärkeässä osassa lapsen kielenkehityksen kannalta. Kun pysähdytään hetkeksi kuuntelemaan vain tiettyä lasta, pystyy hän itse kertomaan omista ajatuksistaan ja tunteistaan kaikessa rauhassa. Vastauksissa tuli ilmi, että toimintojen ei tarvitse olla kovinkaan monimutkaisia. Tärkeää on, että tekeminen on sellaista, josta lapset pystyvät suoriutumaan ja saavat myös onnistumisen kokemuksia.

Pyysimme varhaiskasvattajia mainitsemaan heille toimivimman tai parhaimmaksi koetun tukemisen keinon. Toimivimmiksi tukemisen keinoiksi varhaiskasvattajat nostivat kuvatuen hyödyntämisen arjessa. Arjen struktuurin

tuominen kuvina puheen lisäksi, auttaa lasta ymmärtämään ja toteuttamaan kommunikointia.

Toiseksi toimivaksi keinoksi nimettiin asioiden ja käsitteiden jatkuva sanoittaminen ja avaaminen. Arjen tilanteissa esiintyvien uusien asioiden sekä lasten mielenkiinnon kohteisiin tarttuminen ja niihin perehtyminen lasten kanssa koettiin myös tärkeäksi. Hetkeen rauhoittuminen lapsen kanssa nostettiin toimivaksi keinoksi tukea lapsen kielellistä kehitystä. Jos lapsen on hankala keskittyä isossa ryhmässä, tarjotaan lapselle rauhallinen hetki ja tila toiminnan toteuttamiseen. Yksi varhaiskasvattajista piti myös kirjojen hyödyntämistä hyvänä tukemisen keinona.

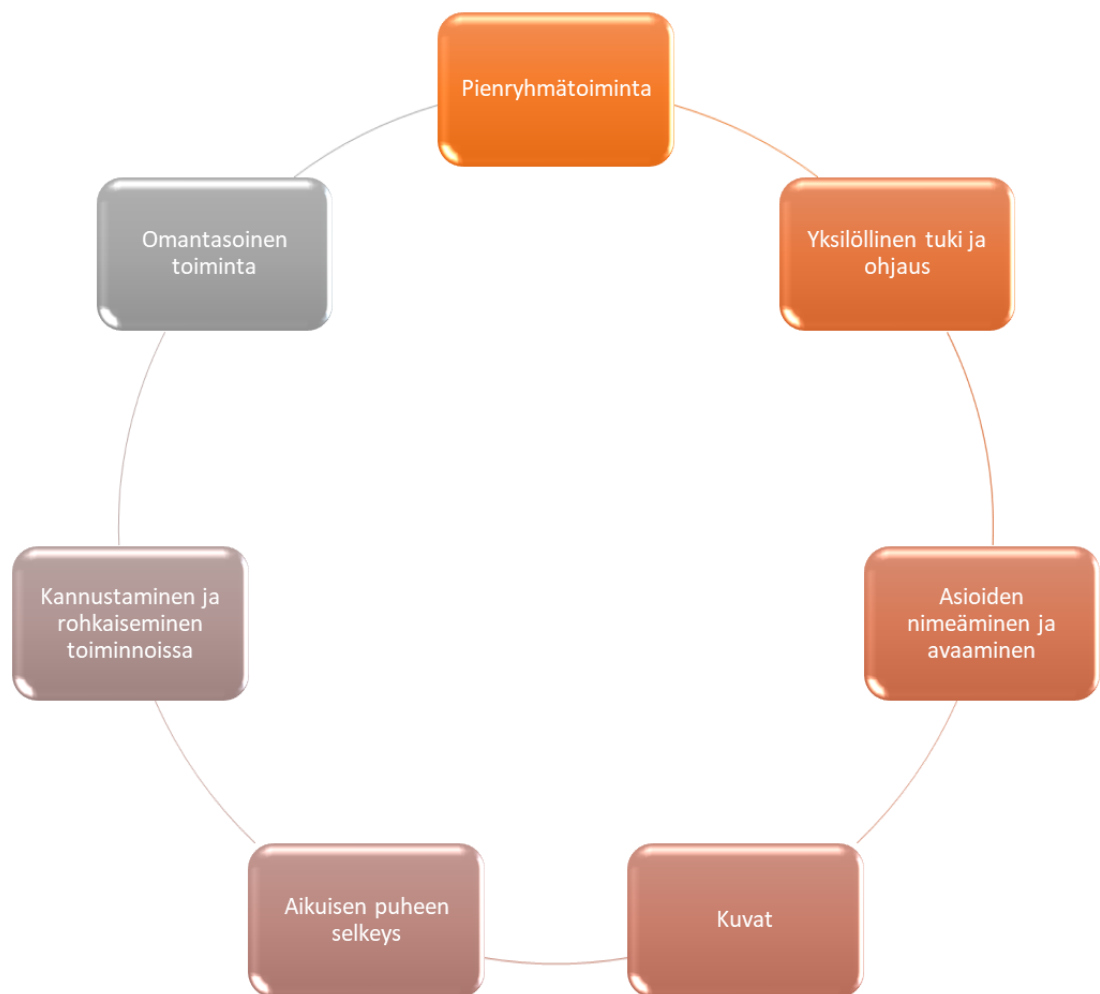
5.2 Yksilöllisten kielenkehityksen tasojen huomioiminen lapsiryhmässä

Toisessa teemassamme lähdimme kartoittamaan varhaiskasvattajien kokemuksia ja tapoja ottaa lasten yksilölliset kielenkehityksen tasot huomioon arjen tukemisessa. Ensimmäisenä varhaiskasvattajat kertoivat, kuinka yksilölliset kielenkehityksen tasot näkyvät lapsiryhmissä. Pääsääntöisesti lasten kielenkehitys koettiin ikätasoon nähden hyvin kehittyneenä. Lapsiryhmässä on kuitenkin huomattavissa yksilöllisiä eroja, jotka näkyvät kielenkehityksen eri tasoina. Havainnoimalla ja kuuntelemalla lapsiryhmää sekä lasta yksilöllisesti, saa varhaiskasvattaja kartoitettua lasten yksilöllisiä kielenkehityksen tasoja. Vastaukset kielenkehityksen eri tasojen näkymiseen ryhmässä jakautuivat tasanaisesti, eikä mikään vastaus selkeästi erottunut joukosta.

Lapsiryhmässä voidaan havaita eroja sanavaraston laajuudessa, puheesta puuttuvien kirjaimien määrässä sekä tavasta tuottaa puhetta. Lasten rikkaan sanavaraston koettiin olevan yhteydessä siihen, kuinka paljon kotona esimerkiksi luetaan satuja sekä sanoitetaan asioita. Lasten äänteiden käytössä sekä puheen tuottamisessa ja sen laadussa erot ovat nähtävissä. Lapsesta riippuen äänteitä saattaa puuttua puheesta yksi tai useampi. Kielellisesti kehittyneiden lasten puhe katsottiin olevan jo selkeää ja kertovaa, jolloin lapsen tuottamat lauseet ovat jo monisanaisia. Kielellisesti hitaammin kehittyvien lasten puheen koettiin olevan epäselvempää ja lyhyempää.

Yksilöllisiä eroja oli varhaiskasvattajien mukaan havaittavissa ohjeiden ymmärtämisessä sekä vuorovaikutus- ja leikkitaidoissa. Toiminnan ohjauksessa annettujen ohjeiden ymmärtämisessä saattaa osalla lapsista olla haasteita. Tällöin yksilöllisen ohjauksen tarve tulee tarvittaessa huomioida lapsikohtaisesti.

Alla olevaan kuvioon kokosimme keskeisimpiä asioita, joilla varhaiskasvattajat huomioivat tukemisessa lasten yksilölliset kielenkehityksen tasot.

Kuva 2. Yksilöllisten tasojen huomioiminen vastausten perusteella

Seuraavaksi pyysimme varhaiskasvattajia kertomaan, kuinka he ottavat yksilölliset kielenkehityksen tasot huomioon suunnitelluissa toiminoissa. Suunnitelluilla toiminnoilla tarkoitimme ennalta mietittyjä ja suunniteltuja tuokioita

lasten kanssa. Päällimmäisenä vastauksista nousi esille pienryhmätoiminta. Lapsiryhmää jaettaessa pienempiin ryhmiin, voidaan huomioida lapsen kehitystaso paremmin. Tällöin lapsille, joilla kielen kehitys tarvitsee enemmän tuke- mista, pystytään heille mahdollistamaan yksilöllinen tuki ja ohjaus.

Erilaisten leikki- ja liikuntaryhmien järjestämisessä voidaan antaa tarvittaessa yksinkertaisempia ohjeita ja kohdettua tukea lapsille, jotka sellaista tarvitsevat. Myös kieliryhmien järjestäminen osana pienryhmätoimintaa mainittiin hyvänä keinona. Kieliryhmissä tekemistä voidaan suunnitella sen mukaan, millaisia kielenkehityksen pulmia lapsilla on. Esimerkiksi suujumppa sekä asioiden nimeämiset ja käsitteiden avaamiset ovat hyviä keinoja.

Yksi varhaiskasvattajista kertoi suunnittelevansa pienryhmätoiminnot niin, että toiminta ei ole liian monimutkaista. Pienryhmätoiminnalle varattu aika koettiin melko lyhyeksi, jolloin toiminta suunnitellaan mieluiten sellaiseksi, että jokainen lapsi suoriutuu siitä. Pienryhmätoiminnoissa lasten kanssa pyritään harjoittelemaan myös oman vuoron odottamista, jotta jokainen lapsi saa omalla vuorollaan ilmaistua asiansa. Yhteisissä aamupiireissä esimerkiksi kuvien hyödyntäminen puheen tukena koettiin toimivaksi. Kuvien avulla käydään lapsiryhmän kanssa päivän tulevat tapahtumat ja siirtymätilanteet läpi.

Vastauksista nousi myös esille se, ettei rimaa kannata nostaa varhaiskasvattajana liian korkealle. Jatkuva lapsiryhmän havainnointi koettiin hyvänä keinona siihen, millaista pienryhmätoimintaa lapsille olisi järkevä toteuttaa. Yksi varhaiskasvattajista myös toivoi, että yksilöllisiä eroja pystyttäisiin ottamaan enemmän huomioon suunnitellessa yhteisiä toimintoja.

Kielenkehityksen yksilöllisten tasojen huomioimisessa päivittäisissä arjen tilanteissa vastauksissa nousi eniten esille kuvien hyödyntäminen. Kuvat koettiin hyvänä keinona tukea lasten kielellistä kehitystä päiväkodin arjen tilanteissa. Varsinkin lapsille, jotka tarvitsevat enemmän tukea puheen lisäksi, kuvien käyttö koettiin erityisen tärkeäksi. Esimerkiksi siirtymä- ja pukemistilanteissa voivat kuvat kertoa enemmän kuin sanat.

Meillä kerrotaan kun lähdetään ulos, että siellä on tällöinen sää ja tarvittavat seuraavat asiat päällesi. Ja sitten meillä on kuitenkin semmoinen kuvataulu, missä on haalarit ja pipot ja hanskat kuvina.

Vastauksissa esille nostettiin myös aikuisen puheen selkeyden tärkeys. Niille lapsille, joilla kielen kehittyminen on heikkoa, puhutaan heille selkeämmin ja keskitytään siihen mitä sanotaan. Myös asioiden jatkuvaa nimeämistä ja sanoittamista pidettiin tärkeänä.

Lasten yksilölliset erot pyritään huomioimaan myös kannustamalla lasta tekemään parhaansa omien taitojensa mukaan. Lapsen kielen käyttöä tuetaan rohkaisemalla osallistumaan hetkiin, kuitenkin pakottamatta lasta. Lapsille, joilla kieli ei ole vielä niin kehittynyttä, pidettiin tärkeänä antaa myös heille oma vuoro ilmaista itseään. Vastauksista kävi myös ilmi, että varhaiskasvattaja näki ryhmäkoon vaikuttavan siihen, ettei aina pystytä huomioimaan lapsen yksilöllisiä kielenkehityksen tarpeita.

Pyysimme varhaiskasvattajia kertomaan, kokevatko he, että kaikilla lapsilla on tasapuoliset mahdollisuudet kehittyä kielenkehityksen tasosta huolimatta. Saamamme vastauksissa oli hajontaa ja erilaisia pohdintoja aiheesta. Eräs varhaiskasvattajista oli sitä mieltä, että lähtökohtaisesti tämä on tarkoitus ja kaikki lapset ovat tasavertaisia. Vastauksissa koettiin, että pienryhmätoiminnan toteutuminen suunnitellusti tukee tasapuolisuutta, mutta sen onnistumisessa voi olla omat haasteensa. Kuitenkin varhaiskasvattajat tekevät kaikkensa, jotta se onnistuisi. Yhdessä vastauksessa tuli ilmi näkemys, että varhaiskasvatuksessa lasten on mahdollisuus päästä suunnilleen samalle lähtöviivalle kielen kehityksessä. Mitä pienemmästä asti lapsi on päiväkodissa esimerkiksi kaksikielisenä, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on kehittyä kielellisesti samalle tasolle muiden kanssa.

Yksi varhaiskasvattajista kertoi tarvitsevänsä enemmän aikaa suunnittelulle ja työn toteuttamiselle, jotta pystyisi ottamaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet paremmin huomioon. Varhaiskasvattajalta nousi myös vastauksessa ajatus, että esimerkiksi puheterapeutilta voisi saada vinkkejä lapselle, jolla havaitaan kielenkehityksen pulmia. Myös tiimityöskentelyn sekä työkavereiden tärkeys

nostettiin esille. Asioiden jakaminen ja yhdessä pohtiminen nähtiin työssä tarpeellisenä, koska tällöin voidaan jakaa ajatuksia liittyen lasten tukemiseen.

Tässä korostuu niinkun tosi paljon myös se tiimityöskentely. Että onnekseni minulla on mahtava tiimi ja on upeat työkaverit.

5.3 Aikuisen rooli tukijana

Haastattelumme kolmannessa teemassa kysyimme varhaiskasvattajilta, millaiseksi he kokevat aikuisen roolin tukemisessa. Saamamme vastaukset olivat lähes yksimielisiä. Jokainen varhaiskasvattaja korosti ensimmäisenä, että aikuisen rooli on lapsen kielenkehityksen kannalta erittäin tärkeä. Seuraavaksi vastauksissa tuotiin jälleen esille aikuisen puheen selkeyden tärkeys. Lapselle puhutessa koettiin merkitykselliseksi asioiden sanoittaminen ja avaaminen niin, että lapsi sen ymmärtää.

Aikuisen tulee lapsen kanssa myös kommunikoidessa kiinnittää huomiota äänensävyihin ja -painoon sekä ilmeisiin ja eleisiin. Yksi varhaiskasvattajista toi myös esille ilmeiden ja eleiden satunnaisesti liiottelun, mikä tuo lapselle selkeämmin esille tilanteen merkityksen. Lasten kanssa keskusteltaessa koettiin aikuisen laskeutuminen fyysisesti lapsen tasolle olevan hyvä tukemisen keino. Lapsen tasolla puhuminen mahdollistaa lapselle huulilta lukemisen, kun aikuinen puhuu hänelle. Lapsen kielenkehityksen kannalta on hyvä saada luotua lapsen kanssa kontakti keskusteluhetkissä.

Haastatteluissa nostettiin vielä esille sanan ja kuvan yhtäaikaisen käytön tärkeys. Myös vertaislapsiryhmien merkitystä korostettiin. Vertaislapsiryhmän merkitys on iso lapsen leikkikielenkehityksen kannalta, mutta vähintään yhtä tärkeäksi koettiin aikuisen rooli kielenkehityksen tukemisessa.

Kokonaisuudessaan vastauksista ilmeni, että aikuisen rooli on tärkeä tukemisessa. Lapsen kielenkehityksen näkökulmasta varhaiskasvattajan omalla panostuksella ja vaivannäöllä koettiin olevan myös vaikutusta. Siihen, kuinka paljon aikuinen tietoisesti miettii ja suunnittelee toimintaa tukemisen kannalta, on varhaiskasvattajasta itsestään kiinni. Myös aikuisen läsnäoloa pidettiin

tärkeänä. Haastattelumme viimeisessä kysymyksessä kysyimme varhaiskasvattajilta, voivatko he hyödyntää joitain omia vahvuuksiaan kielenkehityksen tukemisessa. Saamamme vastauksista nousi esille heittäytyminen sekä musiikin hyödyntäminen.

Osa varhaiskasvattajista totesi osavaansa heittäytyä erilaisiin tilanteisiin ja hyödynsi tätä lasten kanssa toimiessaan. Lasten kanssa hassuttelu sekä huumorin käyttäminen osana työskentelyä oli heille luontaista. Myös aikuisen aitoutta ja kaikkien tunteiden näyttämistä nostettiin esille. On tärkeää, että aikuisen puhe sekä ilmeet ja eleet ilmaisevat lapselle yhdenmukaista tunnetilaa.

Osa varhaiskasvattajista taas koki musiikin olevan omaa vahvuusalueitaan ja pyrki hyödyntämään sitä tukemisen keinona. Yksi varhaiskasvattajista nosti esille Suupoppia-materiaalin käyttämisen lapsiryhmässään. Hän koki Suupopin olevan helppo keino lasten äännepulmien sekä kielenkehityksen tukemiseen. Toinen varhaiskasvattajista kertoi erilaisten lorutuksien sekä laulattamisen olevan itselleen mieluinen keino tukea lasten kielellistä kehitystä. Lopuksi annoimme varhaiskasvattajien vapaalle puheelle tilaa ja kysyimme, tuleeko heillä mitään muita ajatuksia aiheesta. Tällöin heillä olisi mahdollisuus nostaa esille sellaisia asioita, joita me tutkijoina emme osanneet huomioida kysymyksiä muodostaessa.

Yksi varhaiskasvattajista kertoi, että kaipaasi itse työssään perehtymistä kunnon aiheeseen. Hän nosti haastattelussa esille, että arjessa he varhaiskasvattajina pystyvät olemaan osana tuessa, jolloin kielenkehityksen tukemiseen perehtyminen on tärkeää. Toinen varhaiskasvattaja nosti esille kiinnostuksensa siihen, onko nykypäivän lasten ravinnolla esimerkiksi karkeiden ruokien vähäisellä syömisellä vaikutusta suun motoriikan kehittymisen kannalta.

Vastauksista esiin nousi myös ajatus kielenkehityksen olevan arkinen asia, jota voidaan tukea ihan perusasioilla. Hyvän pohjan saa yhdessä tekemisellä ja oman toiminnan sanoittamisella sekä yksinkertaisten asioiden kautta. Kielenkehityksen tukeminen arjen pedagogiikassa nostettiin hyväksi keinoksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Alkuolettamuksenamme ennen tutkimuksen aloittamista oli, että 4–5-vuotiaiden lasten kielellinen kehitys on jo monipuolista ja kehittynyttä. Meillä oli kirjallisuuden ja vähäisen kokemuksen kautta tietoa siitä, että tässä ikävaiheessa lapsilla on taitava kyky kertoa, kysellä sekä keskustella.

Tiesimme entuudestaan muutamia 4–5-vuotiaiden kielenkehitykselle sopivia tukemisen keinoja, joita olivat kirjojen sekä kuvien hyödyntäminen arjen pedagogiikassa. Alkuoletuksena oli myös se, että kielenkehityksen tukemiseen ei tarvitse välttämättä olla isoja ja hienoja menetelmiä ja materiaaleja, vaan tukeminen lähtee pienistä asioista. Mielestämme varhaiskasvatuksella sekä siellä työskentelevillä ammattilaisilla on merkittävä rooli lapsen kielen kehityksen kannalta.

Tutkimustulosten perusteella 4–5-vuotiaiden valmiudet ovat jo melko hyvät ja sanavarasto on laaja ja monipuolinen. Lapset jaksavat kuunnella jo pidempiäkin satuja ja tykkäävät hassutella kielen käytöllä. Heillä on jo taito esittää aikuiselle mielenkiintoisia ajatuksia ja kysymyksiä. Osalla 4–5-vuotiaista lapsista puhe on jo todella selkeää ja osalla on vielä havaittavissa äännevirheitä. Kielen kehitys on yksilöllistä, mikä on kytköksissä siihen, kuinka paljon lapsi tarvitsee vielä kohdennettua tukea aikuiselta.

Saatujen vastausten perusteella huomasimme, että vaikka varhaiskasvattajilla on kielen tukemiseen käytössä erilaisia menetelmiä ja materiaaleja, lähtee tukeminen kuitenkin pienistä arkisista asioista. Arjen pedagogiikkaan voidaan sisällyttää paljon erilaisia käytännön keinoja tukea 4–5-vuotiaiden kielellistä kehitystä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvattajat pyrkivät tukemaan tasapuolisesti kielenkehityksen eritasoissa olevia lapsia. Lasten tasapuoliselle kehittymiselle voi ilmetä haasteeksi ryhmäkoko sekä varhaiskasvattajan suunnitteluun ja työn toteutukseen käytettävän ajan vähäisyys. Kokonaisuudessaan aikuisen rooli kielenkehityksen tukemisessa on hyvin merkityksellinen ja välttämätön. Tutkimustulosten perusteella

totesimme myös, että aikuisen ilmeillä, eleillä sekä selkeällä argumentoinnilla on suuri merkitys tukemisen kannalta.

6.1 Käytännön keinot 4–5-vuotiaiden kielenkehityksen tukemiseen

Tutkimuksesta saimme kattavasti tietoa varhaiskasvattajien käytännön keinoista tukea 4–5-vuotiaiden lasten kielenkehitystä. Päällimmäisenä tuloksista voidaan todeta, että arjen pedagogiikalla on tukemisessa suuri merkitys. Arjen erilaisiin tilanteisiin ja tapahtumiin tarttuminen ja niiden hyödyntäminen pedagogisesti on varhaiskasvattajille helppoa ja luontevaa päiväkodin arjessa. Saamistamme vastauksista lähes ylivoimaisesti korostettiin jatkuvaa asioiden ja käsitteiden sanoittamista ja avaamista. Myös lasten mielenkiinnon kohteisiin sekä vieraampiin käsitteisiin pyritään tarttumaan ja käymään niitä läpi yhdessä. Esimerkiksi ruokailutilanteet nostettiin vastauksissa esille hyvänä tilanteena kielen tukemiseen. Myös Nurmilaakso ja Välimäki (2011, 45) nostavat esille ruokailutilanteiden hyödyntämisen ja aikuisen läsnäolon merkityksen lasten kielenkehityksen kannalta.

Aikuisen kohdennetulla huomiolla lapseen yksilönä voidaan katsoa olevan positiivinen vaikutus lapsen kielenkehityksen kannalta. Kun lapselle tarjotaan mahdollisuus rauhassa kertoa omia ajatuksiaan ja tunteitaan sekä rauhoittua aikuisen kanssa hetkeen, tuo se lapselle kuulluksi tulemisen tunteen sekä onnistumisen kokemuksen. Myös Koivunen (2009, 91) korostaa arjen pedagogiikan merkitystä varhaiskasvatuksessa. Tavallisen arjen sekä siihen sisältyvän kasvatuksen voidaan katsoa olevan hyvä perusta lapsen tukemisessa.

Jotta lapset hyötyisivät mahdollisimman hyvin heille sanoitetuista ja selitetyistä asioista, on varhaiskasvattajien hyvä kiinnittää huomioita selkeään argumentointiin sekä käyttämiin ilmeisiin ja eleisiin. Kirjakielellä puhuminen mahdollistaa lapsen oikeaoppisen äidinkielen ja auttaa lasta ymmärtämään paremmin puhuttua kieltä. Vastauksista voidaan myös todeta, että fyysisesti lapsen tasolle laskeutuminen ja kontaktin ottaminen vuorovaikutustilanteissa auttaa lasta ymmärtämään saatuja ohjeita sekä aikuisen puhetta.

Varhaiskasvattajan omat vuorovaikutustaidot, oppimis- ja toimintaympäristö sekä pedagogiikka ovat vaikutuksessa lapsen kielelliseen kehitykseen.

Lapsen vuorovaikutuksen kehittämiseksi varhaiskasvattajan on hyvä suhteuttaa puheensa lapsen taitojen mukaan ja tuottaa tarpeeksi lyhyitä ja selkeitä ilmaisuja. (Koivunen 2009, 103.)

Tutkimustuloksien perusteella voidaan todeta, että kuvien hyödyntäminen päiväkodin arjessa on yksi suosituimpia ja käytetyimpiä kielen tukemisen keinoja. Kuvien käyttö kulkee puheen kanssa rinnakkain varhaiskasvatuksessa niin siirtymä- kuin arjen tilanteissa. Saari ja Pulkkinen (2009, 2) toteavat myös, että kuvilla on iso merkitys lapsen maailmassa. Kuvakommunikointi soveltuu niin puheen tukemiseen kuin kommunikoinnin korvaamiseen. Kuvien hyödyntäminen osana arkea auttaa lasta ymmärtämään ohjeita, muistamaan asioita sekä tukee itseilmaisua.

Vastauksien mukaan sadutus ja loruttelu toimivat osana varhaiskasvattajien käyttämiä menetelmiä kielenkehityksen tukemisessa. Sadutuksen avulla varhaiskasvattajat saavat lapsiryhmässä jokaisen lapsen ajatukset kuuluviksi kielenkehityksen tasosta riippumatta. Karlsson (2014, 18–19) kuvaileekin sadutusta menetelmänä, jolla lasten ajatukset saadaan näkyväksi tarinan kautta.

Ennakko-olettamuksemme kirjojen hyödyntämisestä kielenkehityksen tukemisessa voidaan todeta toimivaksi keinoksi myös tutkimustulosten perusteella. Kuten Nurmilaakso ja Välimäki (2011, 46) kirjassaan toteavat, on kauan tiedetty, että lapsille lukeminen kehittää heitä monipuolisesti. Lapsille lukeminen auttaa heitä oppimaan kirjoitetun kielen rakennetta sekä laajentaa heidän sanavarastoaan. Hyvä kuullun ymmärtäminen ennustaa tulevaisuudessa luetun ymmärtämistä.

Toimivaksi kielenkehityksen tukemisen keinoksi nousi myös musiikin ja kielijumpan toteuttaminen osana pedagogiikkaa. Musiikki mahdollistaa lapsille osallistumisen omien taitojen mukaan. Musiikin rytmittäminen esimerkiksi rytmikapuloilla ja marakasseilla sekä lapsien mahdollisuus lukea aikuisen huulilta laulujen sanoja, auttavat kehittämään lapsen kieltä.

Myös erilaiset kieli- ja suujumppat auttavat lasta kehittämään äänteiden muodostamista. Tutkimustuloksista nousi esille Suupoppia-materiaalin käyttäminen osana kielen harjoittelua. Suun toiminnassa tärkeimpänä voidaan pitää leuan, huulten ja kielen tarkat sekä hyvin korostetut liikkeet. Suujumppa tukee suun ja kasvojen (kieli, huulet, suulaki, leuat ja puremalihaksisto) monipuolista harjoittamista. Suujumppa on hauska ja leikinomainen tapa auttaa tukemaan lasten artikulaatiota ja suunmotoriikkaa. (Pohjakallio 2014, 8.)

Suupoppia-laulukirjan laulut ovat saaneet alkunsa espoolaisen Lansantien päiväkodin erityisryhmässä vuosina 2004–2009. Suupopin ensisijainen tarkoitus oli lisätä suujumppaa sekä artikulaatioharjoitteita päiväkodin arkeen ja lasten laulutuokioihin. Sittemmin materiaalin käytön laajentuessa, lauluihin suunniteltiin ja lisättiin rytmitäyksiä, soittimia sekä erilaisia leikki-ideoita. (Pohjakallio 2014, 1.)

Kielenkehityksen tukemisessa voi varhaiskasvattajana hyödyntää omia henkilökohtaisia vahvuuksia. Tutkimustuloksista nousi esille, että osa varhaiskasvattajista hyödynsi omaa musiikillisuuttaan sekä heittäytymisen taitoaan kielen tukemisessa. Omia vahvuusalueita voi varhaiskasvattajana hyödyntää monipuolisesti eikä aina tarvita jokaiseen hetkeen hienoja ja suunniteltuja menetelmiä.

6.2 Yksilöllisten kielenkehityksen tasojen huomioiminen tukemisessa

Saimme tutkimuksesta tietoa siitä, millä tavalla varhaiskasvattajat ottavat tukemisessa huomioon lasten yksilölliset kielenkehityksen tasot. Saaduissa vastauksissa toistettiin useaan otteeseen samoja asioita, kuin tukemisen keinoissa. Yksilöllisten erojen huomioimisessa näiden keinojen käyttäminen on kohdennetumpaa ja lapsien yksilölliset kielenkehityksen tasot otetaan huomioon arjen tukemisessa.

Tutkimustuloksista voidaan todeta havainnoinnin olevan tärkeä osa lasten kanssa työskentelyä. Kuten teoreettisessa viitekehyksessä aikaisemmin nostettiin esille, on havainnointi tärkeä osa varhaiskasvatuksen toteuttamista. Koivusen ja Lehtisen (2015, 16, 18) mukaan havainnointi toimii suunnittelun,

toteuttamisen ja arvioinnin pohjana sekä tukee varhaiskasvattajan tietämystä lapsen yksilöllisestä kehityksestä ja sen edistymisestä.

Vaikka 4–5-vuotiailla kieli on jo hyvinkin kehittynyttä, on vastausten perusteella varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä havaittavissa yksilöllisiä eroja kielen kehityksessä. Eroja on havaittavissa esimerkiksi sanavaraston laajuudessa sekä tavassa tuottaa puhetta. Kotona tapahtuvan asioiden jatkuvalla sanoittamisella sekä kirjojen ja satujen lukemisella voidaan vastausten perusteella katsoa olevan yhteys rikkaaseen sanavarastoon.

Vastauksissa tuli ilmi, että yksilöllisten erojen huomioimisessa yhtenä tärkeänä asiana voidaan pitää kohdennettua ja yksilöllistä ohjaamista. Lapsilla, joilla on esimerkiksi vaikeuksia ymmärtää saatuja ohjeita, mahdollistetaan heille yksinkertaisemmat ohjeet ja yksilöllinen tuki. On tärkeää, että lapsiryhmässä varmistetaan jokaisen lapsen pärjääminen ja rohkaiseminen osallistumaan omien taitojensa mukaan.

Vastausten perusteella varhaiskasvattajat suosivat toiminnassaan pienryhmätoimintaa, jolloin lasten kielelliset tasot on helpompi huomioida, kuin isoissa ryhmissä. Pienryhmissä lapset voidaan jakaa omantasoiseen toimintaan, jolloin voidaan auttaa lasta kehittymään omaan taitotasoonsa nähden. Omantasoinen toiminta tuo lapselle onnistumisen kokemuksia, kun hän huomaa pärjävänsä annetuissa tehtävissä tai toiminnoissa.

Myös Koivusen (2009, 38) mukaan onnistumisen kokemukset vahvistavat lapsen itseluottamusta sekä muovaavat hänen minäkuvaansa positiivisesti. Varhaiskasvattajat voivat tietoisesti suunnitella ja järjestää toimintaa lapsen kehitystaso huomioiden, mitkä puolestaan tuovat lapsille onnistumisen kokemuksia.

Mielestämme pienryhmätoiminta mahdollistaa myös varhaiskasvattajille aikaa tukea lasta yksilöllisesti. Niin pienryhmä- että ryhmätoiminnassa on tärkeää antaa lapselle suunvuoro huolimatta siitä, miten kehittynyttä hänen kielenkäytönsä on. Mahdollistaminen toimintojen osallistumiseen auttaa lasta kehittämään omaa kieltään. Koivunen (2009, 91) mainitsee teoksessaan pienryhmän hyödyn sekä sen, että jokainen lapsi tarvitsee omiin tarpeisiinsa

räätälöityä tukea arjen kasvatuksen lisäksi. Hän korostaa myös työntekijöiden ammattitaidon merkitystä lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimista arjen kasvatustilanteissa. Kun lapsen kasvatukselliset tarpeet onnistutaan huomioimaan tarpeeksi ajoissa, voidaan tällöin ennaltaehkäistä lapsen erityisen tuen tarpeen muodostumista.

Yksilöllisten erojen huomioimisessa kuvien käyttöä korostettiin eniten tukemisen muotona. Koska kuvat kertovat enemmän kuin sanat, on niiden käyttämisellä päiväkodin arjen eri tilanteissa suuri merkitys. Lapselle, jolla on kielen kehityksessä haasteita, on aikuisen yksinkertaisesta ja selkeästä artikuloinnista apua. Selkeä puhe ja lapsen tasolle laskeutuminen vuorovaikutustilanteissa sekä kuvien hyödyntäminen keskustelun tukena, toimivat hyvänä pohjana lapsen kielelliselle kehitykselle.

Haasteeksi lapsen yksilölliselle tukemiselle voi asettua lapsiryhmän suuri koko tai varhaiskasvattajan ajanpuute koskien toimintojen suunnittelua ja toteuttamista. Vaikka aikataulua pystyykin silloin tällöin muokkaamaan, kulkee päiväkodin arjessa mukana tietty struktuuri.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuoda tietoon varhaiskasvattajien tapoja tukea 4–5-vuotiaiden kielen kehitystä. Halusimme tutkimuksen avulla selvittää, mitä keinoja heillä on käytössä päivittäisessä arjessa tukemista ajatellen. Meitä kiinnosti myös, kuinka lasten yksilölliset kielelliset tasot huomioidaan lapsiryhmässä.

Tutkimus toi meille kokonaisuudessaan sekä uutta että vanhaa tietoa. Meillä oli aikaisempaa tietoa siitä, että kirjojen lukemisella on vaikutusta lapsen kielen kehitykseen. 4–5-vuotiaille kirjojen ja satujen lukeminen on mielekästä puuhaa ja he jaksavat keskittyä jo pidempiäkin aikoja lukuhetkiin. Myös kuvien hyödyntäminen tukemisen keinona oli meille entuudestaan tuttua. Haastattelujen avulla saimme vielä vahvistusta näihin tietoihin.

Vaikka meillä oli kirjallisuuden kautta tietoa muutamista kielenkehityksen tukemiseen liittyvistä keinoista, saimme myös paljon uutta tietoa tutkimuksen

myötä. Meille tuli uutena tietona se, miten paljon arjen tilanteita voidaan hyödyntää kielenkehityksen tukemisessa. Esimerkiksi ruokailutilanteet ovat mainioita hetkiä hyödyntää tukemisessa. Tulevaisuuden varhaiskasvattajina olemme ajatelleet lasten kielenkehityksen tukemisen olevan paljon monimutkaisempaa, kuin se loppujen lopuksi onkaan. Tutkimuksen myötä huomasimme, että tukemisen ei tarvitse olla jatkuvasti uusien ja hienojen menetelmien käyttämistä, vaan tukeminen lähtee ihan arjen tilanteiden hyödyntämisestä.

Arjen tilanteiden ja pedagogiikan hyödyntäminen kielenkehityksen tukemisessa on kuitenkin paljon kiinni varhaiskasvattajan omasta panostuksesta ja vaivannäöstä. Erilaiset menetelmät ja materiaalit tuovat kuitenkin hyvän lisän laadukkaaseen arjen pedagogiikkaan. Myös Sandberg (2021, 23) korostaa teoksessaan, että ohjatut tilanteet kuin myös toiminnalliset hetket esimerkiksi ruokailuissa, eteisessä sekä leikeissä ovat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta yhtä merkityksellisiä.

Varhaiskasvattajana toimiessa omalla kielen käytöllä sekä ilmeillä ja eleillä on suuri merkitys. Tätä asiaa emme ole aikaisemmin tulleet ajatelleeksi, vaikka lasten kanssa työskennellessämme olemme toteuttaneetkin sitä automaattisesti. Nyt tutkimuksen jälkeen osaamme kiinnittää siihen enemmän huomiota sekä tiedostamme, miten paljon sillä on vaikutusta lapsen kielenkehityksen kannalta.

Tutkimustuloksista nousi esiin lasten sanavaraston laajuuden yhteys kotona käytäviin keskusteluihin sekä kirjojen lukemisiin. Tämän ei kuitenkaan voida olettaa olevan aina näin mustavalkoista. Esimerkiksi lapsella, jolla on kielen kehityksessä haasteita, ei kotona annettava tuki välttämättä pelkästään riitä. Olemme ajatelleet, että lasten kanssa käytävillä keskusteluilla on iso merkitys lapsen kielen kehitykseen. Tutkimuksen myötä tajusimme, miten selkeästi se voi näkyä varhaiskasvatuksessa muun muassa rikkaana sanavarastona.

Lasten yksilölliset kielenkehityksen tasot pyritään tutkimuksen perusteella ottamaan huomioon arjessa ja toiminnoissa. Paitsi arjessa annettavalla kohdennetulla tukemisella, myös pienryhmätoiminnalla voidaan mahdollistaa lapsen

yksilöllinen ohjaus ja tuki. Vaikka lapsiryhmän yhteiset toiminnot on suunniteltu lasten ikätason mukaisesti, saattaa lapsi, jolla on kielenkehityksen pulmia, jäädä ja tuntea itsensä ulkopuoliseksi. Tällöin yksilöllisellä ohjauksella ja tuella on erityinen merkitys, jotta lapsi ymmärtää tehtävän ja pääsee osaksi toimintaa.

Mielestämme on erittäin tärkeää, että lasten yksilölliset kielenkehityksen tasot otetaan huomioon, jotta lapsille saadaan järjestettyä omantasoista toimintaa. Tällöin lapset pystyvät selviytymään annetuista tehtävistä ja saavat onnistumisen kokemuksia. Lasten myönteistä minäkuva voidaan vahvistaa onnistumisten kautta. Pienillä lapsilla on itsestään myönteinen minäkuva ja hyvä itseluottamus, mikä vanhetessa valitettavasti yleensä jonkin verran muuttuu. Tämän vuoksi on mielestämme tärkeää mahdollistaa lapselle haasteita ja tehtäviä, joista hän selviytyy.

Ennako-olettamuksemme oli, että haasteeksi yksilöllisten tasojen huomioimiselle voisi olla ajanpuute. Tämä tuli kuitenkin esille vain yhdessä vastauksessa, että aikaa suunnittelulle täytyisi olla enemmän, jotta ehtisi paremmin perehtyä lapsiin yksilöllisesti ja suunnata toimintaa juuri heidän näköisekseen. Toisessa vastauksessa tuli ilme lapsiryhmän koko haasteena yksilöllisten tasojen huomioimille. Tämän olimme ajatelleetkin olevan haaste. Kun yhdellä aikuisella on useampi lapsi vastuullaan, ei jatkuvasti ehdi huomioida heidän yksilöllisiä tarpeitaan. Opinnäytetyömme perusteella koemme, että lapsen yksilöllisiä kielenkehityksen tasoja pyritään huomioimaan hyvin päiväkodin arjessa satunnaisista haasteista huolimatta.

Vaikka rajasimme opinnäytetyömme tähän ikäryhmään, on suurin osa tutkimuksessa esiin nousseista menetelmistä ja toimintatavoista sellaisia, että niitä voi hyödyntää myös soveltaen muissa ikäryhmissä. Tutkimuksen tuomat tukemisen keinot kuitenkin avarsivat käsitystämme tämän ikäryhmän kielellisen kehityksen tukemista.

Mielestämme saavutimme tutkimuksen tavoitteen. Kielenkehityksen tukemiseen on loppujen lopuksi olemassa paljon erilaisia tapoja ja menetelmiä, joita ei tutkimuksessamme ilmennyt. Saimme kuitenkin tutkimuksen avulla

vastaukset omiin tutkimuskysymyksiimme sekä uutta tietoa aiheesta ja käytettävistä menetelmistä.

Suoritimme molemmat sosionomikoulutuksen ohella varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden ja uskomme, että pystymme hyödyntämään saatuja tuloksia myös omassa työssämme. Tulemme molemmat työskentelemään valmistuttuamme lasten parissa, jolloin meillä on nyt enemmän tietoa siitä, kuinka voimme tukea lasten kielen kehitystä mahdollisimman hyvin ja laadukkaasti.

7.1 Opinnäytetyön toteutuminen

Opinnäytetyöprosessin tekeminen oli kokonaisuudessaan opettavainen ja mielenkiintoinen. Pysyimme suunnitellussa aikataulussa ja koemme, että saimme opinnäytetyöstä paljon tietoa itsellemme tulevaisuuteen. Mitä pidemmälle opinnäytetyömme eteni, sitä paremmin pääsimme sisälle työskentelyyn ja löysimme uusia näkökulmia aiheeseen. Myös tutkimuksen rakenne aukeni meille sen edetessä ja huomasimme sen, millaisia asioita tutkijoina pitää ottaa huomioon. Tutkimuksen edetessä jouduimme muuttamaan alkuperäisiä suunnitelmia ja mukauttamaan toimintaamme sen mukaan.

Koemme, että saimme kerättyä riittävästi aineistoa huolimatta siitä, että haastatteluun osallistuneiden määrä oli vähäisempi, kuin olimme suunnitelleet. Mietimme myös ennen haastattelujen toteuttamista, saammeko riittävän monipuolisesti tietoa kahden varhaiskasvattajan yhtäaikaisesta haastattelusta. Riskinä voisi tällöin olla se, että molempien haastateltavien omat kokemukset ja näkemykset eivät tulisi tarpeeksi ilmi.

Huomasimme kuitenkin aineiston keräämisen jälkeen, että parihaastattelusta saadut tulokset olivat kattavat ja molempien varhaiskasvattajien omat kokemukset ja näkemykset tulivat tasavertaisesti esille. Haastattelutilanteessa varhaiskasvattajien vastaukset täydensivät toisiaan, joten saamamme tutkimustulokset olivat kokonaisuudessaan kattavat haastateltavien määrään nähden.

Opinnäytetyöstämme saadut tutkimustulokset ovat mielestämme kattavat ja monipuoliset ja vastaavat tutkimuskysymyksiin. Jos tutkimuksessa olisi ollut mukana useampia päiväkoteja ja varhaiskasvattajia, olisimme luultavasti saaneet hieman lisää tietoa käytännön keinoista kielenkehityksen tukemiseen. Tutkimukseemme osallistuneilla varhaiskasvattajilla oli kuitenkin paljon tietoa ja taitoa aiheesta, joten saimme kattavasti aineistoa tutkimukseemme.

Tutkimustulosten lisäksi saimme paljon uutta tietoa myös teoriakirjallisuuden kautta. Tutustuminen lapsen kielen kehitykseen ja sen tukemiseen kirjallisuuden avulla, toi meille laajemman näkemyksen ja tiedon aiheeseen. Kuitenkin varhaiskasvattajien haastattelut antoivat myös täysin uutta tietoa sekä tukivat kirjallisuudesta saatuja tietoja. Tämä opinnäytetyö oli meille molemmille ensimmäinen ja oli mielenkiintoista päästä toteuttamaan pidempikestoinen projekti. Kokonaisuudessaan olemme tyytyväisiä syntyneeseen lopputulokseen ja toivomme, että tästä työstä on hyötyä myös muille lasten kanssa työskenteleville.

7.2 Jatkotutkimusehdotus

Jatkotutkimusideamme heräsi tutkimuksen haastattelutilanteessa. Yksi varhaiskasvattaja nosti esille kiinnostuksensa siihen, onko lapsen ruokailutottumuksilla vaikutusta suunmotoriikan kehittymisen kannalta. Jos lapselle annettava ruoka on jatkuvasti sileää sosetta, jää karkeamman ruuan mukanaan tuoma suunmotoriikan harjoittaminen vähäisemmäksi. Haastattelemamme varhaiskasvattaja pohti myös pilli- ja nokkamukien vaikutusta suunmotoriikan kehittymiseen.

Haastateltavan ajatuksen myötä meille heräsi kiinnostus kielenkehityksen tarkasteluun tästä näkökulmasta. Tutkimme pintapuolisesti, onko tästä aiheesta jo tehty tutkimuksia. Esimerkiksi Vuoti (2014, 15–16) on tarkastellut pro gradu-tutkimuksessaan vakavien ja laajojen ruoka-allergioiden yhteyttä lapsen puheen kehittymisen viivästymiseen. Vuoti on nostanut tekstissään esille Angela Haasin (2010) tekemän tutkimuksen, jossa hän mainitsee allergisen lapsen riskin pitkittää esimerkiksi pulloruokintaa, mikä puolestaan saattaa johtaa oraalisen sensoristen ja -motoristen taitojen kehitysviiveeseen.

Vaikka kyseistä aihetta on tutkittu hieman eri näkökulmasta, emme löytäneet jatkotutkimusideallemme täysin vastaavaa tutkimusta. Edellä mainitun esimerkin lisäksi tätä aihetta on sivuttu joissakin opinnäytetöissä. Mielestämme on viitteitä siitä, että lapsuuden syömistottumuksilla olisi vaikutusta suun motorikan kehittymiseen ja sitä kautta puheen oppimiseen. Olisi mielenkiintoista saada selville, minkä verran ja millaisia yhteyksiä sillä loppujen lopuksi on kielen kehitykseen.

LÄHTEET

- Hanka, J. 2017. Varhaisen kielen kehityksen yhteydet lapsen myöhempiin taitoihin ja käyttäytymisen ongelmiin. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Varhaiskasvatustieteen pro gradu- tutkielma. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/55837/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201711114221.pdf> viitattu [17.12.2020].
- Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia: lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten keskus.
- Hepola, S., Vaaraniemi, T. 2012. Kuvat käyttöön. Visualisointi kommunikoinnin ja käyttäytymisen tukena. Porvoo: Puheterapeuttien kustannus Oy.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Suomen Yliopistopaino Oy.
- Kangas, J., Lastikka, A-L & Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. 1. painos. Keuruu: Otava kirjapaino.
- Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaure, M. & Rauhala-Vaahervaara, S. s.a. Kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Teoria tietoja ja käytännön vinkkejä. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://peda.net/kaustinen/varhaiskasvatus/erityiskasvatus/puhe-terapia/ktv2:file/download/1375a9db9f5c029a62d21df8c101b5a334cc4a77/Kielenkehitys1.pdf> [viitattu 12.12.2020].
- Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy.
- Koivunen, P-L., 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laukkanen, E-R. 2010. Jatkuvuus lapsen kielellisessä kehityksessä -Yhteydet esikielellisen kommunikaation ja viisi vuotiaan lapsen kielen välillä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Varhaiskasvatustieteen pro gradu- tutkielma. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/23247/URN%3ANBN%3afi%3ajyu-201004191540.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 17.12.2020].

Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. (toim.) 2017. Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirja. Tallinna: Classicus Oy.

Lindgren, P. 2014. Normaali, hidas, poikkeava vai erityinen? -Lapsi kielen kehityksen matkassa. Tampereen yliopisto. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. Pro Gradu- tutkielma. PDF-tiedosto. 2 . Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96115/gradu07202.pdf?sequence=1> [viitattu 17.12.2020].

Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) 2020. Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy.

Opetushallitus 2021. Kielten rikas maailma- materiaali. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali> [viitattu 5.1.2021].

Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) 2018. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pohjakallio, A-K. 2014. Suupoppia. 2. painos. Avainsäätö.

Pätsi, S. 2010. Lapsen kielellisen kiehtymisen tukeminen koulun päiväkohteissa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/21940/Patsi_Sini.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 17.12.2020].

Reunamo, J. (toim.) 2014. Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/viit-tausohje.html> [viitattu 5.10.2020]

Saari, K., Pulkkinen, M. 2009. Tule, tule hyvä kakku – kuvitettuja toimintaohjeita lapsen arkeen. Helsinki: Miktor Oy.

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Syrjäläinen, E., Eronen, A., Värri, V-M. 2008. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. 3. painos. Tampereen Yliopistopainos Oy.

Tiihonen, M & Zatout, A. 2017. 3–5-vuotiaan lapsen kielellisen kehityksen tukeminen – ohje Puotinharjun päiväkodin työntekijöille. Metropolia Ammatti-korkeakoulu. Opinnäytetyö. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/129430/tiihonen_maria%20zatout_annissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 17.12.2020].

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf [viitattu 10.12.2020].

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540

Vuoti, K. 2014. ”Pehmeät posket ja pyöreä puhe” Vakavien ja laajojen ruoka-allergioiden yhteys lapsen puheen kehittymisen viivästymiseen. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. PDF -tiedosto. 15-16. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/95242/GRADU-1399030422.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 12.4.2021].

Whitehead, M. 2009. Supporting Language and Literacy Development in the Early Years. E-kirja. UK: Bain and Bell Ltd. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=LbQvo-QiqWwMC&oi=fnd&pg=PP1&dq=supporting+the+development+of+the+language+in+day+nursery&ots=hAzGmnsUqH&sig=2IPloKKoyofh_2wvdbQh3BIPMw&redir_esc=y#v=onepage&q=supporting%20the%20development%20of%20the%20language%20in%20day%20nursery&f=false [viitattu 13.4.2021].

TUTKIMUSTIEDOTE

1(1)

Pvm

TUTKIMUSTIEDOTE

4-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa -

Varhaiskasvattajien käytännön keinoja kielen kehityksen tukemiseen päiväkodin arjessa

Opinnäytetyöntekijät

Roosa Pirskanen & Jenna Suomula

Yhteyshenkilö tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä:

Roosa Pirskanen
roosa.pirskanen@hotmail.com**Opinnäytetyön tarkoitus**

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on pyrkiä selvittämään varhaiskasvattajien erilaisia käytännön menetelmiä ja toimintatapoja tukea 4-5-vuotiaiden lasten kielen kehitystä päiväkodin arjessa. Tutkimuksessa pyrimme myös selvittämään, kuinka varhaiskasvattajat ottavat tukemisessa huomioon lapsien yksilölliset kielen kehityksen tasot.

Tutkimuksen tulosten tavoitteena on tutkia ja tuoda tietoon varhaiskasvattajien käyttämiä tukemisen keinoja, joita voi hyödyntää niin muut varhaiskasvattajat, vanhemmat sekä muut lasten kanssa työskentelevät.

Haastattelusta saadut vastaukset tullaan kirjaamaan lopulliseen opinnäytetyöhön anonymisti, joten vastaajia ei tulla tunnistamaan.

Pyyntö osallistua opinnäytetyöhön

Pyydämme sinua osallistumaan tähän opinnäytetyöhön. Sinulla on mahdollisuus tehdä kysymyksiä opinnäytetyöstä, kun olet perehtynyt tähän tiedotteeseen. Tämän jälkeen sinulta pyydetään suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voit keskeyttää osallistumisesi koska tahansa. Mikäli keskeytät osallistumisen tai peruutat suostumuksen, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustuloksia ja kerättyä aineistoa voidaan käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voida tunnistaa. Valmis opinnäytetyö on luettavissa Theseus- verkkopalvelusta.

LIITE: Vaitiolositoumus

Puolistrukturoidun teemahaastattelun runko

- Oletko lastenhoitaja vai -opettaja?
- Oliko ryhmässänne 4- vai 5- vuotiaita?

Teema 1: kielenkehityksen tukeminen

- Millaiset ovat mielestäsi 4-5- vuotiaiden kielelliset valmiudet?
- Millaisilla keinoilla tuet 4-5- vuotiaiden kielen kehitystä arjessa?
- Millaisilla suunnitelluilla toiminnoilla tuet kielellistä kehitystä?
- Millaiset tukemisen keinot olet havainnut parhaimmiksi/ toimivimmiksi arjessa?

Teema 2: Yksilölliset kielen kehityksen tasot

- Miten lasten yksilölliset kielen kehityksen tasot näkyvät ryhmässä?
- Kuinka yksilölliset erot otetaan huomioon suunnitelluissa toiminnoissa? (onko kielen kehityksen eri tasot hankala huomioida näissä yhteisissä toiminnoissa?)
- Kuinka yksilölliset erot otetaan huomioon päivittäisissä arjen tilanteissa?
- Koetko, että kaikilla lapsilla on tasapuoliset mahdollisuudet kehittyä kielen kehityksen tasosta huolimatta?

Teema 3: Aikuisen rooli tukijana

- Millaiseksi koet aikuisen roolin tukemisessa?
- Koetko, että voit hyödyntää joitain omia vahvuuksiasi kielen kehityksen tukemisessa? Miten?

Teema 4: Muita ajatuksia aiheesta